

SOSIAALINEN RAPORTTI

Asumisen tuen nuorten jonotyö ja tuetun
asumisen jonoissa olevien nuorten
palvelutarpeet

Asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen
kehittämishanke "SAVE" / Helsinki
Asumisen tuen nuorten jonotyö 2021

1 SISÄLLYSLUETTELO

2	JOHDANTO.....	2
3	TUETTU ASUMINEN JA ASUMISEN TUKI.....	3
4	NUORTEN JONOTYÖ JA TUETTUUN ASUMISEEN JONOTTAVAT NUORET	4
5	AINEISTON KUVAUS JA MENETELMÄT	5
6	NUORTEN KANSSA TYÖSKENTELY	7
7	NUORTEN PALVELUTARPEET	13
7.1	ASUMISTILANNE.....	13
7.2	TERVEYDENTILA.....	19
7.3	PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ.....	22
7.4	SOSIAALITYÖ, KELA JA TYÖVOIMAPALVELUT.....	24
8	YHTEISTYÖTAHOT JA HAVAINTOJA PALVELUJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDESTA	28
8.1	ASUMISEN TUEN ARVIOINTI- JA SIOITUSTYÖRYHMÄ JA NEULAPADONTIEN ARVIOINTIYKSIKÖ ..	29
8.2	NUORTEN SOSIAALIPALVELUT, LASTENSUOJELU JA KELA	30
8.3	TERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT	31
8.4	RIKOSSEURAAMUSLAITOS	31
8.5	JÄRJESTÖ- JA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJAT JA TUETUN ASUMISEN PALVELUNTUOTTAJAT...	32
9	YHTEENVETO: ASUNNOTTOMIEN NUORTEN PALVELUTARPEET JA HAVAINTOJA PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTARPEISTA.....	33
	Taulukko 1: Ikä.....	5
	Taulukko 2: Sukupuoli	6
	Taulukko 3: Jonotilanne	7
	Taulukko 4: Nuorten ohjautuminen jonotyöhön.....	8
	Taulukko 5: Nuorten tavoittaminen	8
	Taulukko 6: Nuorten asioissa tehty työ	11
	Taulukko 7: Palveluohjaukset ja saatot.....	13
	Taulukko 8: Asumistilanne	14
	Taulukko 9: Nuorten yöpymispaikat.....	14
	Taulukko 10: Asumispalveluihin liittyvä palvelujen tarve	17
	Taulukko 11: Nuorten poistaminen tuetun asumisen jonoista.....	18
	Taulukko 12: Terveyspalveluihin liittyvä palvelujen tarve	19
	Taulukko 13: Päihdepalveluihin liittyvä palvelujen tarve	22
	Taulukko 14: Sosiaalityöhön, Kelaan ja työvoimapalveluihin liittyvät palvelutarpeet	24
	Taulukko 15: Yhteistyötahot nuorten asioiden hoitamisessa	28
	Taulukko 16: Työhön sisältynyt yhteistyö	29
	Lähteet:	37

2 JOHDANTO

Tämä sosiaalinen raportti perustuu Asumisen tuen nuorten jonotyössä kerättyyn aineistoon. Nuorten jonotyö on osa Sosiaali- ja terveysministeriön ja Helsingin kaupungin rahoittamaa asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishanketta 2020–2022. Stadin asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja asunnottomuuden vähentämisen ”SAVE” –hankkeessa kehittämisen kohteena ovat asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevien nuorten aikuisten sosiaalisen tilanteen parantaminen ja asumisneuvonnan laajentaminen. Hanke on osa Ympäristöministeriön koordinoimaa kansallista asunnottomuuden vähentämishanketta.

Nuorten asunnottomien auttamiseen kohdistuvassa hanketyössä tavoitteena on ohjata 18–29-vuotiaat Asumisen tuen tuetun asumisen jonoissa olevat, asunnottomat tai asunnottomuusuhan alla olevat nuoret heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin. Nuorten jonotyö toimii moniammatillisena työryhmänä, joka tekee työtä matalalla kynnyksellä ja jalkautuvalla työotteella asunnottomien nuorten tavoittamiseksi. Nuorten jonotyö aloitti työskentelynsä tammikuussa 2021.

Tämän sosiaalisen raportin tarkoituksena on tuoda esiin asunnottomien nuorten sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyviä palvelu- ja kehittämistarpeita. Nuorten asunnottomuus on ollut kasvava sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ongelma ja huolenaiheena pitkään. Vuonna 2020 kaikista 4341:sta asunnottomasta alle 25-vuotiaita asunnottomia nuoria arvioitiin olevan yhteensä 854. Heistä helsinkiläisiä arvioitiin olevan 239, joka on noin 16 % kaikista (1534) helsinkiläisistä asunnottomista vuonna 2020 (Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus 2021). Asunnottomuustilastot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä todellisuudessa asunnottomuutta on arvioitu olevan enemmän kuin mitä viralliset asunnottomuusluvut osoittavat ja erityisesti nuorten asunnottomien on arvioitu katoavan sekä tilastoista että palveluista.

Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka syitä ovat muun muassa eriarvoistuminen, väestönkasvu ja taloudelliset muutokset. Nuoret ovat erityinen kohderyhmä asunnottomuutta tarkastellessa. Nuorten asunnottomuutta on selitetty lisääntyneillä terveys- ja päihdeongelmissa, sekä arjen- ja taloudenhallinnan ongelmien kasvulla. Näihin sosiaalisiin ja terveydellisiin haasteisiin nuoret eivät välttämättä ole saaneet tarvitsemaansa oikea-aikaista apua ja tukea. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ei ole panostettu riittävästi, jonka vuoksi nuorten jo ennalta havaittavissa olevat ongelmat ovat saattaneet pahentua vuosi vuodelta. Asunnottomana avun ja palvelujen piiriin pääseminen on entistä vaikeampaa ja väliinpuotoamisen riski kasvaa.

Tässä sosiaalisessa raportissa tuomme esiin ”SAVE” -hanketyössä keräämiämme tilastoja asunnottomien nuorten sosiaalisista tilanteista ja nuorten kanssa työskentelyssä tekemiämme havaintoja. Raportissa käytämme suoria lainauksia, joilla nuoret ovat kuvailleet omaa elämäntilannettaan ja nuorten itsensä esiin tuomia kokemuksia nuorten jonotyön heille tarjoamasta avusta. Lainauksissa korostuu nuorten kiitollisuus sekä se, kuinka tarpeellisena he tällaista monialaista ja jalkautuvaa työtä pitävät. Nuorilta vastaanottamamme palaute ja oma kokemuksemme vahvistavat käsitystämme siitä, kuinka tärkeää tällainen julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut yhdistävä jalkautuva työ asunnottomuuden hoidossa on. Monialainen asunnottomien nuorten keskuuteen jalkautuminen on edellytys sille, että asunnottomat ja asunnottomuusuhan alla olevat nuoret tavoitetaan ja heidät saadaan kiinnitettyä heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin ja pois usein pitkäänkin kestäneestä asunnottomuudesta.

3 TUETTU ASUMINEN JA ASUMISEN TUKI

Tuettu asuminen on sosiaalihuoltolain (2014/1301) 21§:n mukaista asumista, jossa tavoitteena on pyrkiä turvaamaan asuminen ja asukkaiden turvallisuudesta huolehtiminen. Tuettu asuminen voi toteutua asumisyksikössä, järjestön hajasijoitetussa asunnossa tai kevyemmin tuetuissa tukiasumisen muodoissa. Tässä raportissa tuetulla asumisella viitataan ympärivuorokautisesti tuetussa asumisyksikössä tai järjestön hajasijoitetussa asunnossa asumiseen.

Tuetun asumisen palveluja koordinoi Helsingissä Asumisen tuki, joka on osa Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan päihde- ja psykiatriapalveluja. Asumisen tuen tuetun asumisen palveluja järjestetään täysikäisille helsinkiläisille asunnottomille tai konkreettisen asunnottomuusuhan alla oleville yksinäisille henkilöille tai asunnottomille pariskunnille. Tuettuun asumiseen pääsyn edellytyksenä on asumiseen liittyvä tuen tarve. Asumiseen liittyvällä tuen tarpeella viitataan vaikeuksiin huolehtia taloudesta ja vuokranmaksusta, itsestä (esimerkiksi ruokailusta ja henkilökohtaisesta hygieniasta) ja/tai asunnon siisteydestä. Asumiseen liittyvien tuen tarpeiden taustalla on usein runsasta päihteidenkäyttöä ja/tai mielenterveyden ongelmia sekä aikaisempaan asumiseen liittyviä vuokravelkoja ja/tai häiriöitä. Asunnottomuuden pitkittyminen ja vaikeudet löytää asuntoa omatoimisesti esimerkiksi luottohäiriömerkinnän vuoksi voivat puolestaan olla perusteita kevyemmin tuetulle tukiasumiselle.

Asumisyksiköissä tai järjestöjen hajasijoitetuissa asunnoissa tapahtuvassa tuetussa asumisessa asukkaalta ei edellytetä elämäntavan muutosta. Tuettu asuminen asumisyksiköissä on vahvasti tuettu asumismuoto henkilöille, joilla on usein runsasta päihteidenkäyttöä tai mielenterveyden ongelmia ja, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista tukea asumiseen. Järjestöjen hajasijoitetuissa asunnossa asuminen perustuu arvioon asumisen onnistumisesta kotiin vietävän ja yksilöllisesti räätälöidyn kevyemmän tuen varassa. Konsepti noudattaa "Asunto ensin" -mallin mukaista toimintalogiikkaa (Asunto ensin, 2018), jossa kaikilla on oikeus asumiseen ja asumisen aikaiseen tukeen ilman päihitteettömyyden tai päihdekuntoutuksen vaateita. Asumisen edellytyksenä on, että asukas pystyy tuetussa asumisessa huolehtimaan suhteellisen itsenäisesti itsestään ja asumisestaan, kuten esim. aterioistaan, hygieniastaan ja asunnon siisteydestä. Asumisessa hän saattaa tarvita tukea ja ohjausta arkipäivän toimiinsa (raha-asioiden hoitaminen, hygienia- ja siivousohjaus tms.) ja elämänhallinnallisiin asioihin.

Tuetun asumisen palveluihin hakeutuminen tapahtuu Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän sosiaalityöntekijän kautta, joka laatii asiakkaan kanssa tuetun asumisen tarpeen arvion. Arvio toimii samalla hakemuksena tuettuun asumiseen. Hakemukset käsitellään Asumisen tuen tuetun asumisen SAS (selvitä-arvioi-sijoita) -kokouksessa ja myönteisen päätöksen saatuaan nuori / nuoret sijoittuvat tuetun asumisen jonoon odottamaan heille soveltuvaa asumismuotoa. Sosiaalityöntekijän arvioon asiakkaat ohjautuvat useimmiten joko aikuissosiaalityön palvelupisteistä, päihdehuollon palveluista, vankiloista, tilapäismajoituksesta tai järjestöjen matalan kynnyksen toimipisteistä. Asiakkaat voivat varata ajan myös itse.

Erityisesti nuorille kohdennettuja tuetun asumisen asumisyksiköitä, joihin nuoret jonottavat ovat Sininauha Oy:n Ruusulankadun asumisyksikkö, Suoja-Pirtti ry:n Rukkilan asumisyksikkö, kaupungin omana palveluna ylläpitämä Kulosaaren asuinyhteisö sekä Nuorisواسuntoliitto ry:n (NAL) hajasijoitetut tuetut asunnot. Lisäksi nuoria on jonossa Sininauha Oy:n Pessin asumisyksikköön, Helsingin Vieraskoti ry:n Albertinkadun asumisyksikköön, Helsingin Diakonissalaitoksen Aurorataloon, Suomen Pelastusarmeijan Säätiön Alppikadun ja Pitäjänmäen asumispalveluyksiköihin, Helsingin kaupungin omana palveluna ylläpitämään Vanhan Viertotien asumisyksikköön tai järjestöjen hajasijoitettuihin asuntoihin, kuten Sininauha Oy:n Jatkokatti - asuntoihin, Helsingin Diakonissalaitoksen Satelliitti -asuntoihin ja toistaiseksi Kriminaalihuollon tukisäätiön asuntoihin.

Jonot tuettuun asumiseen vaihtelevat yksikköjen ja hajasijoitettujen asuntojen välillä. Osaan tuetun asumisen yksiköistä jonot ovat melko lyhyitä, mutta pisimmillään nuoret voivat joutua odottamaan arvion jälkeen pääsyä tuettuun asumiseen kahdesta kolmeen vuoteen ilman heille kohdennettua erityistä tukea ja ohjausta. Näiden erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten osalta tilanne on saattanut olla jo ennen jonoon pääsemistä pitkään erittäin vaikea eikä myönteinen sas-päätös tuetun asumisen jonoon ottamisesta ole tuonut heidän arkeensa hetken ilon lisäksi juurikaan helpotusta. Koska jonot ovat pitkiä, saattaa nuorten tilanne huonontua entisestään heidän jonottaessaan tuettuun asumiseen. Asumisen tuen jonotyö perustettiin tähän tarpeeseen. Jonotyössä autamme tuettuun asumiseen jonottavia nuoria tarjoamalla heille monialaista jalkautuvaa tukea ja apua sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin pääsemiseksi, sekä parhaimmillaan mahdollisuuden vaihtoehtoiisiin asumisen- ja elämänpolkuihin.

4 NUORTEN JONOTYÖ JA TUETTUUN ASUMISEEN JONOTTAVAT NUORET

Nuorten jonotyö suunnattu Asumisen tuen tuetun asumisen jonoissa oleville 18–29-vuotiaille nuorille. Työtä tehdään yhteistyössä muiden sote- ja järjestötoimijoiden kanssa joustavasti ja jalkautuen. Matalan kynnyksen jalkautuvalla työskentelyotteella ja palveluohjauksella pyritään vahvistamaan asunnottomien ja tuetun asumisen jonossa olevien nuorten sosiaali-, päihde- ja terveystalveluihin ohjautumista yhteistyössä sote- ja järjestötoimijoiden kanssa ja saattamaan nuoret heidän tarvitsemiensa palvelujen piiriin. Mikäli nuoren elämäntilanne on muuttunut, nuori voidaan ohjata uuteen tuetun asumisen arvioon tai häntä autetaan hakemaan itsenäistä asumista muilta asunnon tarjoajilta.

Nuorten jonotyössä työskentelee neljä sosiaaliohjaajaa ja kaksi sairaanhoitajaa. Työntekijät tekevät parityönä monialaista ja jalkautuvaa työtä asunnottomien nuorten tavoittamiseksi. Tuettun asumisen jonot on jaettu sosiaaliohjaajien kesken ja jonoista vastaavat sosiaaliohjaajat huolehtivat jonoissa olevien ja jonoihin tulevien nuorten tavoittamisesta ja nuorten kanssa työskentelystä yhdessä sairaanhoitajien kanssa.

Asiakastyön ohella nuorten jonotyössä on tavoitteena kehittää monialainen liikkuvan ja matalan kynnyksen palvelu ja toimintamalli erityisen tuen tarpeessa oleville asunnottomille, jotta he saisivat joustavasti avun yksilöllisiin tarpeisiinsa jatkossa. Työmallia kehitetään yhdessä alkusyksystä 2020 työnsä aloittaneen yli 30-vuotiaille suunnatun jonotyön kanssa. Koko jonotyö on osa Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmää, jonka sosiaalityöntekijöiden kautta nuoret ohjautuvat tuetun asumisen jonoihin.

Nuorten jonotyön käynnistyessä tammikuussa 2021 tuetun asumisen jonoissa oli 106 asunnottomia nuorta. Helmikuussa tähän ryhmään lisättiin 14 Kulosaaren asuinyhteisön jonossa olevaa nuorta. Heistä valtaosa on vahvasti erityisen tuen tarpeessa olevia ja paljon sosiaali- ja terveystalveluja tarvitsevia nuoria.

Lähtötilanteessa tehdyn alkukartoituksen perusteella Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän sosiaalityöntekijöiden nuorille laatimissa tuetun asumisen tarpeen arvioissa maininta haitallisesta päihteidenkäytöstä ja päihteidenkäyttöön liittyvästä tuen tarpeesta oli arvioitu olevan kaikkiaan 76:lla nuorella, kun heistä vain 25:lla oli arviointihetkellä aktiivinen päihdepalvelujen hoitokontakti. Psykkistä tuen tarvetta ja mahdollista psykiatrisen hoitokontaktin tarvetta, esimerkiksi nuorten arviointilanteessa esiin tuomia masennusoireita tai vakavampia psykkisiä oireita esiintyi puolestaan 68:n nuoren arvioissa, kun heistä vain 16 oli psykiatrisen hoidon piirissä.

Alkukartoitushetkellä tuetun asumisen jonoissa olevista nuorista noin puolella oli nimettyä vastuusosiaalityöntekijä tai -ohjaaja sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmässä (ATJ). Heistä noin kolmanneksella vaikutti asiakastietojärjestelmään tehtyjen kirjausten perusteella olevan tiivis ja hyvä sosiaalityön asiakassuhde. Muiden nuorten osalta kirjauksista oli tulkittavissa, ettei nuoria yrityksistä

huolimatta oltu joko tavoitettu eikä asiakassuhde ollut joko käynnistynyt laisinkaan tai se oli keskeytynyt useiden hukkakäyntien vuoksi, jolloin nuori ei ollut varatuista ajoista huolimatta saapunut tapaamaan työntekijäänsä.

Edellä mainitut tiedot perustuvat nuorille Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyön sosiaalityöntekijöiden nuorten kanssa laatimiin tuetun asumisen tarpeen arvioihin ja kyseisellä arviointihetkellä esiin tulleisiin tietoihin. Olennaista on, että monet näistä erityisen tuen tarpeessa olevista nuorista ovat aikaisemmin jääneet heille laadittujen tuetun asumisen tarpeen arvioiden jälkeen usein pitkäksi aikaa ilman erityistä tukea ja ohjausta heidän odottaessaan pääsyä tuettuun asumiseen.

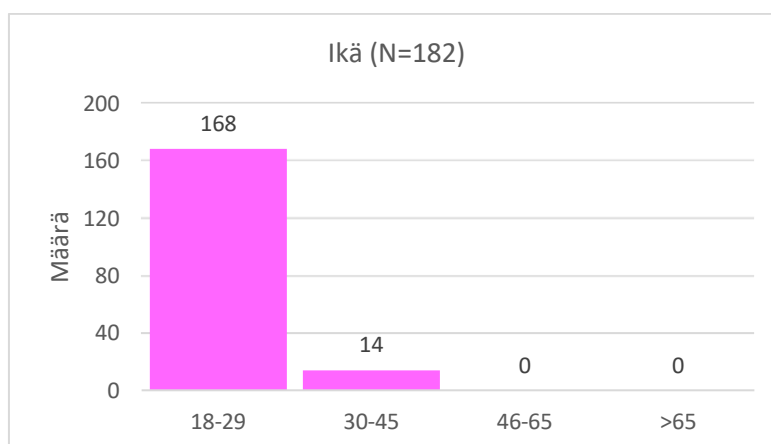
Edellä kuvattujen nuorten, heidän elämäntilanteidensa sekä heille arvioitujen palvelutarpeiden kanssa lähdimme nuorten jonotyössä tammikuussa 2021 työskentelemään tavoitteenamme saattaa heidät ja palvelujen ulkopuolella olevat nuoret turvallisesti ja luottamusta rakentaen sekä asumaan että heidän tarvitsemiensa ja vastaanottamiensa sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin. Heidän lisäksi tuetun asumisen jonoihin tulee jatkuvasti uusia asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia nuoria, joita pystymme nyt auttamaan oikea-aikaisemmin.

5 AINEISTON KUVAUS JA MENETELMÄT

Raportissamme pääasiallisen aineiston muodostavat Asumisen tuen tuetun asumisen jonoissa olevat 18–29-vuotiaat asunnottomat tai asunnottomuusuhan alla olevat nuoret, joita olemme hanketyössämme kohdanneet ja joista osan kanssa olemme työskennelleet tiiviisti tammi-elokuun 2021 välisenä aikana.

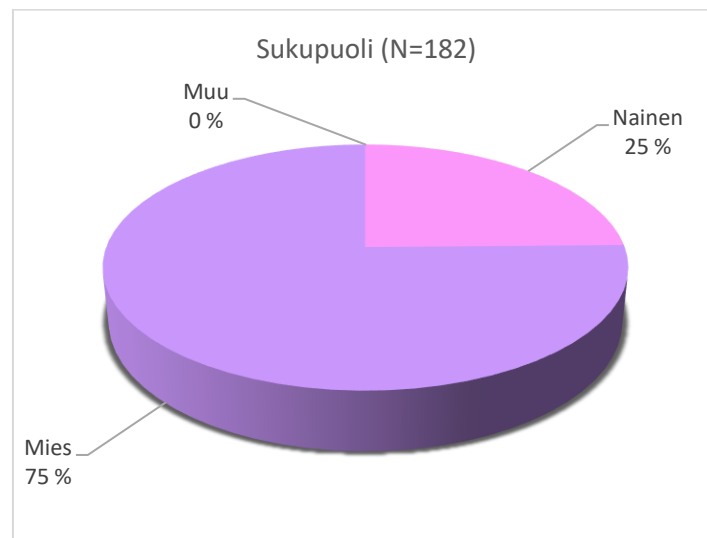
Aineiston olemme keränneet Questback -ohjelmiston avulla, jonne olemme tilastoineet tietoa nuorten jonotyössä kohtaamiemme henkilöiden iästä, sukupuolesta, asumistilanteesta ja pääasiallisesta yöpymispaikasta, nuorten kanssa työskentelyssä esiin nousseista palvelutarpeista ja nuorten asioiden hoitamisessa mukana olleista yhteistyötahoista. Nuorten kanssa tekemäämme työtä olemme tilastoineet konsultointien, yleisen neuvonnan ja ohjauksen sekä palveluohjausten ja saattojen muodossa. Määrällisen tiedon lisäksi käytämme raportissamme aineistona hanketyön aikana tekemiämme havaintoja asunnottomien nuorten sosiaalisista tilanteista sekä palvelujärjestelmän toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Raportissa viittaamme myös edellä kuvattuun tuetun asumisen jonoissa 31.12.2020 olleista nuorista tehdyn alkukartoituksen tietoihin sekä nuorten tuetun asumisen tarpeen arvioissa esiin nouseviin ilmiöihin.

Taulukko 1: Ikä

Kaikkiaan aineistomme koostuu 182:sta tammi-elokuun 2021 aikana nuorten jonotyön piirissä olleesta asiakkaasta, joista valtaosa, 92 % (168) henkilöä on asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia 18–29-vuotiaita nuoria, joita olemme hanketyössämme kohdanneet (Taulukko 1). Asunnottomien nuorten lisäksi aineistossa on mukana tuki- tai tuetussa asumisessa asuvia tai muutoin asunnottomuusuhan alla olevia henkilöitä, jotka ovat jonossa joko tuetumpaan asumispalveluun tai joiden asuminen heidän nykyisessä asumismuodossaan on jostain syystä päättymässä sekä yksittäisiä (14), yli 30-vuotiaita kertaluontoisen neuvonnan ja ohjauksen tarpeessa olleita henkilöitä, joita olemme kohdanneet jalkautuvassa työssä. Koska aineistomme edustaa pääasiallisesti asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia 18–29-vuotiaita nuoria, viittamme raportissamme seuraavissa kappaleissa asunnottomiin tai asunnottomuusuhan alla oleviin nuoriin ja asunnottomien nuorten palvelutarpeisiin.

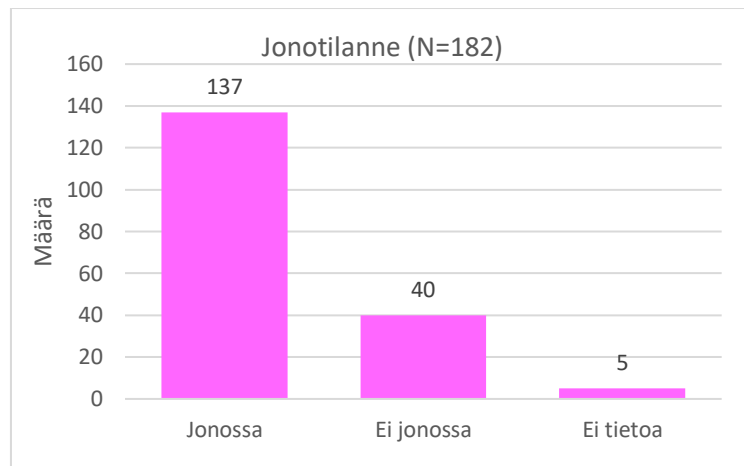
Taulukko 2: Sukupuoli

Kohtaamistamme nuorista naisia oli 45 (25 %) ja miehiä 137 (75 %) (Taulukko 2). Nuorten asunnottomien sukupuolijakauma aineistossamme näyttää siis vastaavan Aran esittämiä tietoja asunnottomien keskuudessa vallitsevasta sukupuolijakaumasta: Tuoreimmassa Aran “Asunnottomat 2020” -selvityksessä naisten ja miesten välinen suhdeluku oli sama eli kaikista 4341:sta Suomessa elävistä asunnottomista asunnottomia naisia oli 25 % ja miehiä 75 %. Alkukartoituksen perusteella tuetun asumisen jonoissa oli maahanmuuttajataustaisia nuoria 13 (12 %). Heistä kaikki olivat miehiä. Määrä vastaa pientä osuutta (1,3 %) vuonna 2020 koko maan maahanmuuttajataustaisista asunnottomista (963). (Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus 2021.)

Sukupuolijakaumaa kuvaavassa tilastossa muunsukupuolisuus jää piiloon, koska Suomessa sukupuolia on juridisesti vain kaksi eikä sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmä tunnista muunsukupuolisuutta vaan järjestelmä päivittää sukupuolen automaattisesti henkilötunnuksen perusteella mieheksi tai naiseksi. (Ks. esim. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Ensimmäisen kontaktin aikana nuoret eivät myöskään välttämättä tuo esille kokemustaan omasta sukupuolestaan. Mikäli näin olisi tapahtunut olisimme voineet nuoren käyttää tätä tietoa omassa tilastoinnissamme. Tällaisia tilanteita ei kuitenkaan ole tullut hanketyössämme vastaan.

Taulukko 3: Jonotilanne

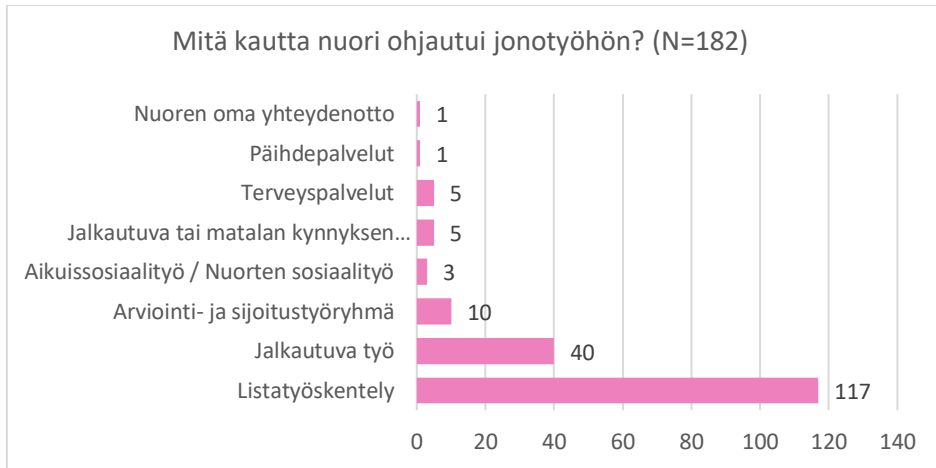
Kaikkiaan aineistossamme on 137 asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevaa tuettua asumista jonottavaa nuorta. Muista 40 kohtaamistamme nuorista ohjasimme tuetun asumisen arvioihin arviointi- ja sijoitustyön sosiaalityöntekijälle tammi-elokuun aikana 38 nuorta. Viiden nuoren kohdalla tieto jonossa olemisesta ei kohtaamishetkellä käynyt ilmi (Taulukko 3).

6 NUORTEN KANSSA TYÖSKENTELE

Nuorella on mahdollisuus saada jonotyön tukea hänen ollessaan joko jonossa tuettuun asumiseen tai hänen tarvitessaan tuetun asumisen palvelua ja tuetun asumisen tarpeen arvioon ohjausta. Erityisesti nuorten jonotyön alkuvaiheessa valtaosa nuorista, 117 nuorta ohjautui jonotyön piiriin (jono-)listatyöskentelyn kautta (Taulukko 4). Listatyöskentelyllä tarkoitamme tässä sitä, että käynnistimme hanketyömme lähtemällä tavoittelemaan ja tarjoamaan tukeamme usein pitkään tuetun asumisen jonoissa olleille nuorille.

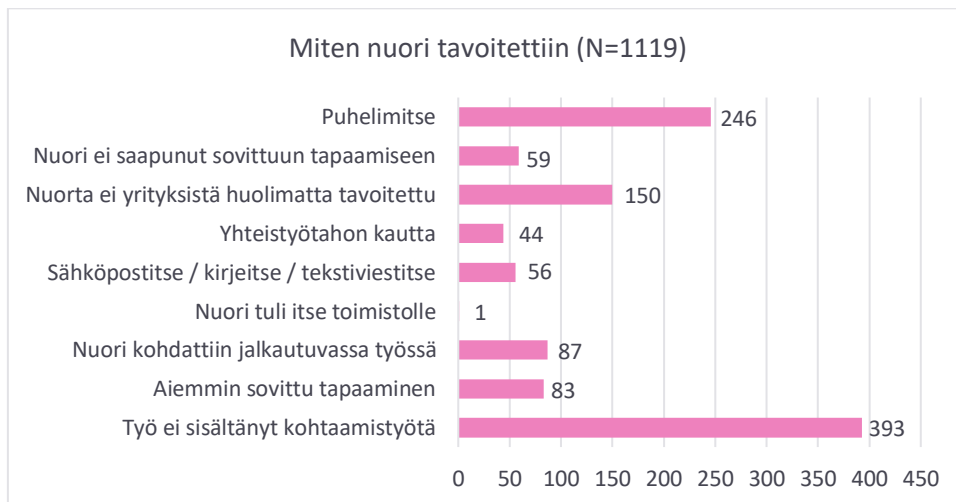
Hanketyössämme monialainen jalkautuva työ kaduille ja erityisesti Sininauhasäätiön ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n kumppanuushankkeena toteutettavaan nuorten kohtaamis- ja tukipiste Nuoleen on osoittautunut hyväksi keinoksi tavoittaa asunnottomia nuoria. Aineistossamme joko tuetun asumisen jonossa olevasta tai tuetun asumisen palvelua tarvitsevista nuorista 40 nuorta tavoitettiin jalkautuvan ja etsivän työn avulla. Tammi-elokuun aikana jalkauduimme yhteensä 146 kertaa kaduille ja nuorten matalankynnyksen toimipisteisiin. (Taulukko 4.) Jalkautuvaa työtä teimme koronatilanteen sallimissa puitteissa. Erityisesti keväällä haasteita jalkautuvan työn toteuttamiselle toivat matalankynnyksen toimipisteiden kiinniolo tai kokoontumiseen liittyvät rajoitukset. Matalankynnyksen toimipisteiden kiinniolo näkyi myös kadulla kohtaamissamme nuorissa, joilla aikaisempaa vastaavat mahdollisuudet perustarpeista eli ruokailusta ja omasta hygieniasta huolehtimiseen ja vaatteiden pesuun huononivat olennaisesti monen matalankynnyksen toimipisteen suljettua ovensa.

Taulukko 4: Nuorten ohjautuminen jonotyöhön

Listatyöskentelyn ja jalkautuvan työn ohella nuorten jonotyön piiriin on ohjautunut nuoria Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän, terveyspalveluiden, jalkautuvien järjestötoimijoiden, nuorten sosiaalityön ja päihdepalvelujen kautta. Yksi nuorista hakeutui jonotyön tuen piiriin olemalla itse yhteydessä työntekijään. (Taulukko 4.)

Taulukko 5: Nuorten tavoittaminen

Miten tuetun asumisen jonoissa olevat nuoret sitten esimerkiksi listatyöskentelyssä tavoitettiin ja miten olemme nuorten kanssa työskennelleet? Aineistomme perusteella nuorten tavoittamisessa puhelin (246 kertaa) on ollut toimivin tapa saada nuoreen kontakti. Nuorten tavoittaminen puhelimitse ei kuitenkaan ole ollut ongelmaton. Asunnottomilla nuorilla puhelimet katoavat tai ne saatetaan varastaa ja siten prepaid-liittymät numeroineen vaihtuvat usein. Saattaa myös olla, että nuoret eivät vastaa tuntemattomiin numeroihin esimerkiksi siksi, että he pelkäävät velkojien olevan perässään. Osa nuorista ei kenties myöskään halua olla tekemisissä viranomaisten kanssa.

“Asiakasta on vaikea tavoittaa/sopia jatkoista, koska hänellä ei ole puhelinta.”

“Vaikea tavoittaa, ei puhelinta käytössä eikä yöpymisiä hätämajoituksessa lähiaikoina.”

“Asiakas nopea liikkeissään ja katoaa nopeasti. Numero vaihtuu päivittäin ja häntä on vaikea tavoittaa.”

Usein pitkään sosiaalitoimen tavoittamattomissa olleen nuoreen ensikontaktin saaminen on pitänyt sisällään lukuisia epäonnistuneita (150) tavoitteluyrityksiä sekä puhelimitse, tekstiviestien, kirjein ja sähköpostiviestein ennen kuin nuori on tavoitettu. (Taulukko 5.) Asunnottomien nuorten vaikeaa tavoitettavuutta on pohdittu myös muualla. Esimerkiksi Nuorisoasuntoliiton keväällä 2019 kokoaman monialaisen työryhmän toteuttamassa ja kuntien asunnottomuustyöstä vastaaville viranomaisille osoitetussa Webropol -kyselyssä asunnottomien nuorten tavoittamattomuus liittyi vastaajien mukaan nuorten akuuttiin päihdeongelmaan, liikkuvuuteen, yhteystietojen tiuhaan vaihtumiseen sekä yhteiskuntaan tai sen palveluihin kiinnittymättömyyteen (Mäki 2019).

Sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmään kirjatut puhelinnumerot ovat usein vanhentuneita nuorten puhelimiin ja numeroiden vaihtuessa tiuhaan. Sen sijaan Kelan tiedoista nuorten ajantasaiset puhelinnumerot saattavat jopa löytyä, mikä saattaa johtua siitä, että nuorella on intressi pitää yhteystietonsa ajan tasalla Kelan päättäessä heidän toimeentuloonsa liittyvistä etuuksista. Nuorten katoaminen sosiaalitoimen tavoittamattomiin perustoimeentulotuen Kela -siirron myötä on kuitenkin monella tavoin ongelmallista. Kela -siirron "lupauksena" oli sosiaalityön - ja ohjauksen resurssien vapautuminen toimeentulotukityöstä vahvempaan sosiaalityön orientaatioon ja tukeen asiakkaille. Tätä lupauksia ei luonnollisestikaan pystytä lunastamaan, jos nuorten yhteystiedot eivät ole ajan tasalla, eikä heitä tavoiteta. Tällöin myöskään heidän elämäntilanteistaan ja palvelutarpeistaan ei saada tietoa eikä heitä pystytä auttamaan oikea-aikaisesti. On vaikea seurata miten kaikkein osattomimmat voivat, jollei heitä tavoiteta (Ohisalo 2017, 47).

Monet sosiaalialan ammattilaiset kertovat myös, että perustoimeentulotuen Kela -siirron jälkeen heidän aikansa kuluu edelleen varsinaisen sisällöllisen sosiaalityön sijaan heillä aktiivisena olevien asiakkaiden toimeentulotukiasioiden selvittämiseen ja toimeentulotukipäätösten oikomiseen Kelan kanssa. Siten palvelujen ulkopuolelle tippuneiden nuorten tavoittelulle tai jalkautuvalle työskentelyotteelle ei ole välttämättä edelleenkaan aikaa sosiaalityön arjessa. Tähän tarpeeseen nuorten jonotyö on voinut vastata jalkautumalla nuorten arkeen ja olemalla näin nuorten sosiaalityön tukena. Nuorten puhelinnumeroiden vaihtuessa olemme tehneet havainnon, että osan nuorista kanssa sähköposti on osoittautunut hyväksi keinoksi tavoittaa nuoria. Tämän vuoksi olisi hyvä, että palvelujärjestelmässä tapahtuvissa nuorten kohtaamisissa sähköpostiosoitteita alettaisiin aktiivisemmin kirjata nuoren tietoihin.

Nuoria olemme tavoittaneet yhteistyötahojen kautta 44 kertaa. Yhteistyötahoilla viittaamme nuorten omiin sosiaalityöntekijöihin ja esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen ja päihdehuollon työntekijöihin (Taulukko 5). Niiden tuetun asumisen jonoissa olevien nuorten osalta, joilla on entuudestaan ollut tiedossa asiakastietojärjestelmään kirjattu sosiaalityön kontakti, olemme alun tavoitteluvaiheessa olleet järjestelmällisesti yhteydessä heidän asioistaan vastaaviin sosiaalityöntekijöihin. Vastaavasti, jos nuorella ei ole ollut omaa työntekijää kirjattuna sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmään tai nuoren aikaisempi sosiaalityön kontakti on katkennut, olemme ohjanneet nuoren hänet tavoitettuumme nuorten sosiaalityön piiriin. Hanketyön edetessä ja toimintamme tullessa tutummaksi vastavuoroiset yhteydenotot nuorten sosiaalityöstä ovat kasvaneet ja nuorten asioita on enenevässä määrin hoidettu työparina heidän omien sosiaalityöntekijöidensä kanssa.

Nuorten vaikea tavoitettavuus vaikuttaa muiden sosiaalipalvelujen saamisen ohella Asumisen tuessa tehtävään oikea-aikaiseen asuttamiseen ja nuorten asunnottomuusajan pitkittymiseen. Asuntoja ei pystytä pitämään kauaa varattuina, joten jos jonossa olevaa nuorta ei tavoiteta, se annetaan seuraavalle jonottajalle. Siten jonotyöntekijöiden sinnikäs nuorten tavoittelu ja yhteystietojen päivittäminen tietojärjestelmään on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi.

"Kauan kadoksissa ollut asiakas löytyi ja oli huonossa jamassa. Oli kiitollinen kuullessaan pääsevänsä muuttamaan (...asumisyksikön nimi...) pian."

“Asiakas on tavoitettu jonotyön avulla ja hän muuttaa työskentelyn seurauksena (...asumisyksikön nimi...)”

“Hyvää verkostotyöskentelyä, asiakasta saatu rohkaistua tuettuun asumiseen ja on valmis ottamaan asunnon vastaan.”

Nuorten tavoittamisen ja oikea-aikaisen asuttamisen onnistumisen lisäksi nuorten tilanteen säännöllinen kartoittaminen on tärkeää tarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjautumisen näkökulmasta. Nuorten elämäntilanteet saattavat muuttua, jolloin heille aikaisemmin suositeltavaa asumisratkaisua on tarkasteltava uudestaan ja heidät on mahdollisesti ohjattava uuteen tuetun asumisen tarpeen arvioon aikaisemman arvion päivittämistä ja mahdollista uutta asumisratkaisua varten. Siten nuorten sosiaalityön piiriin ohjaamisen lisäksi nuorten tavoittaminen, heidän yhteystietojensa ja tilanteensa ajan tasalla pitäminen ja yhteistyö on ollut tärkeää. Asumisen tuessa työskentelevien SAS-sijoittajien ja arviointi- ja sijoitustyöryhmän sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjautumisen näkökulmasta tärkeänä yhteistyötahona on toiminut Asumisen tuen Neulapadontien arviointiyksikkö, missä nuorten toimintakykyä ja palvelutarpeita pystytään selvittämään.

“Asiakas arviointiyksikössä, ei ole halunnut avata mielenterveyteen liittyvistä (mahdollisista) haasteista. Oli nyt avoin ottamaan apua vastaan ja saatiin jo ensikäynti varattua psyk.sh:lle + tarv. arviota lääkärin tarpeesta.”

“Kotikäynti asiakkaan luona. Arviointiyksikössä herännyt huoli asiakkaan psyykkisestä jaksamisesta. Asiakas makasi peiton alla koko tapaamisen, ei kokenut avuntarvetta. Oli kuitenkin suostuvainen uuteen tapaamiseen ja tilanteen kartoittamiseen.”

“Yhteisasiakkuus arviointiyksikön kanssa. Yhteistyö toimivaa, toivotaan sh näkemyksiä asiakkaan tilanteesta, etenkin psyykkisen jaksamisen ja voinnin arvioinnissa.”

Arviomme mukaan olemme tavoittaneet tuetun asumisen jonoissa tammi-elokuun 2021 aikana olleista nuorista yli 90 %. Tarkkaa lukumäärää tavoittamistamme nuorista on vaikea määritellä, koska tuetun asumisen jonot ovat jatkuvassa muutostilassa sekä jonoon tulevien, että jonosta poistuvien nuorten vuoksi. Lisäksi osa nuorista on edelleen tavoittamattomissa sinnikkäistä tavoitteluyrityksistämme huolimatta. Kaikki nuoret eivät myöskään ole ensikontaktoinnilla tarttuneet tarjoamaamme monialaiseen tukeen ja palveluohjaukseen.

“Soita sit, ku sul on mulle kämppä.”

Jos nuori kieltäytyy jonotyön tuesta ollessamme häneen yhteydessä ensimmäistä kertaa, kerromme hänelle, että tukeamme on tarjolla hänelle jatkossakin ja annamme hänelle yhteystietomme. Olemme myös häneen uudestaan yhteydessä myöhemmin ja säännöllisin välein. Työskentelyotteemme nuorten kanssa on siis kiinni pitävää. Osa ensimmäisellä kerralla tuestamme kieltäytyneistä nuorista on myös ottanut meihin myöhemmin itse yhteyttä. Kokemuksemme mukaan nuorten ensihämmennys ja tuesta kieltäytyminen on muuttunut ajan kanssa avun ja tuen vastaanottamiseksi ja kiitollisuudeksi osoittamaamme kiinnostusta nuorta ja hänen elämäntilannettaan kohtaan. Samoin osan nuorista epäilevä suhtautuminen sosiaaliohjaajan ja sairaanhoitajan monialaiseen työparityöskentelyyn on saattanut matkan varrella muuttua.

“Pelastit mun päivän ja koko viikon tai oikeestaan koko elämän, sillä olin jo aivan toivoton tilanteeseeni.” (Nuoren kommentti uudelleen tavoittelutilanteessa)

“Asiakas aiemmin kieltäytynyt jonotyön sh. Nyt pyytännyt yhteydenottoa somaattisen vaivan sekä hammasongelman vuoksi. Saatu palveluseteli yksityiselle + hammashoitoasiaa hoidetaan eteenpäin.”

Kiinnipitävästä työskentelyotteesta huolimatta asunnottomien nuorten auttamiseen pyrkivässä hanketyössämme lähtökohtana ovat asunnottomien nuorten itsensä asettamat toiveet heidän kanssaan työskentelylle. Vaikka asunnottomia voidaan pitää ryhmänä, joka elää marginaalissa ja tarvitsee apua ja tukea, tämän avun tulee lähteä jokaisen asunnottoman omista lähtökohdista ja toiveista (Granfelt 1998, 51).

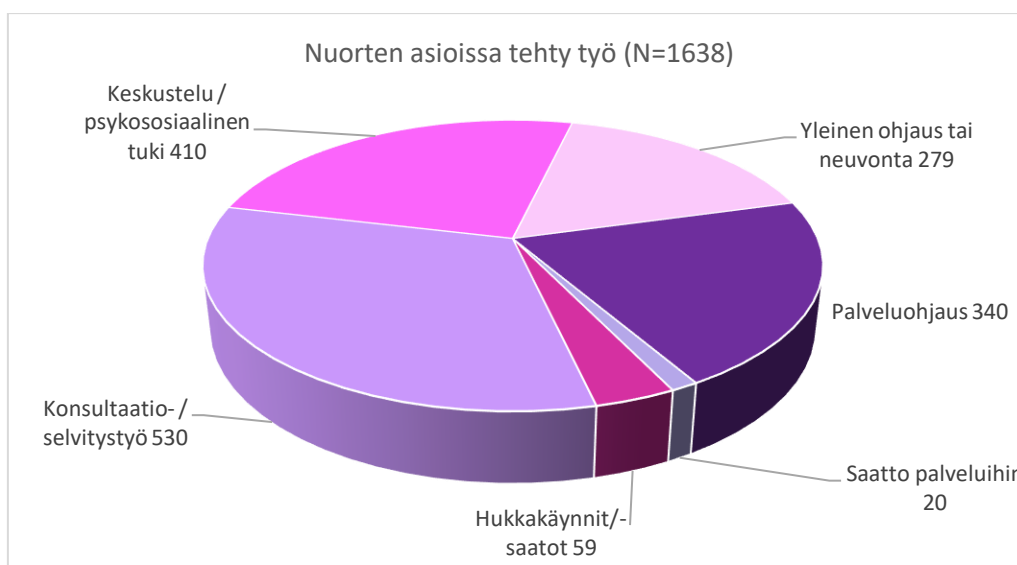
Nuorten kanssa työskentelyssä myös vanhempien rooli ja huoli lastensa tilanteesta korostuu. Osa nuorista asuu väliaikaisesti vanhemmillaan ja he ovat antaneet yhteystiedoiksi vanhempiensa numeroita, jotta heidät saadaan tavoitettua helpommin. Työskentelyn sujuvoittamiseksi osa nuorista on antanut luvan tiedonvaihtoon perheen kanssa, mikäli he eivät itse jostain syystä ole tavoitettavissa.

“Yhteistyötä asiakkaan äidin kanssa. Asiakkaan äiti todella huolissaan lapsen päihteidenkäytöstä ja koko tilanteesta. Äidin kommentti: ”On aivan mahtavaa, että on tämmöistä apua tarjolla ja että sinnikkäästi otetaan yhteyttä, vaikka ei heti haluaisi apua!”

“Ihanaa että joku ottaa vihdoin lapseni asian hoitaakseen. Tuntuu, että lapseni on tippunut kaikista palveluista eikä kukaan ole ottanut poikaani ns. siipiensä suojaan. Toivottavasti teidän avullanne saadaan lapseni elämä takaisin raiteilleen.”

Osa nuorista oli jo tavoittelun aikaan saattanut saada asunnon ja muuttanut toiseen kuntaan, jolloin työskentely nuoren kanssa ei ole ollut tarpeellista. Osa nuorista oli puolestaan hyvin aktiivisesti palvelujen piirissä, jolloin tarvetta jonotyölle ei arvioitu olevan. Tällaiset tilanteet, joissa tarvetta jonotyölle ei ole todettu tällä hetkellä olevan, on pyritty arvioimaan yhdessä nuorten omatyöntekijän ja hänen verkostojensa kanssa. Työtämme ohjaavana keskeisenä periaatteena on ollut ottaa ne nuoret, joiden olemme havainneet olevan asiakastietojen perusteella palvelujen ulkopuolella, hanketyön keskiöön ja saattaa heidät heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin. Osalle nuorista palveluiden piiriin ohjaaminen on ollut riittävää, jolloin olemme jääneet taustalle ollen tarpeen tullen käytettävissä.

Taulukko 6: Nuorten asioissa tehty työ

Nuorten asioiden hoitoon liittyvää työtä ja tilastoituja toimenpiteitä meillä on ollut tammi-elokuun välisenä aikana yhteensä 1638. Toimenpiteillä viittaamme tässä tekemäämme nuorten tilanteisiin liittyvään konsultaatio- ja selvitystyöhön (32 %), nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin ja heille antamaamme psykososiaaliseen tukeen (25 %), nuorille annettuun yleiseen ohjaukseen ja neuvontaan (17 %) ja nuorten kanssa työskentelyyn liittyvään eri palveluihin kohdistuviin palveluohjauksiin ja saattoihin (22 %) (Taulukko 6.)

Nuorten kanssa työskentelyssä konsultaatio- ja selvitystyö (32 %) korostui erityisesti asiakkuuden alussa ja työ on pitänyt sisällään edellä kuvattuja yhteydenottoja nuorten vastuutyöntekijöihin ja verkostoihin. Nuorten kanssa käytyjen keskustelujen ja kohtaamisissa annetun psykososiaalisen tuen määrä (25 %) on huomattava ja niiden tarve ja merkitys työntekijöiden havaintojen mukaan nuorten kanssa työskentelyssä

suuri. (Taulukko 6.) Keskustelujen ja psykososiaalisen tuen myötä nuorten työntekijöitä kohtaan osoittama luottamus ja kiinnittyminen tarjottuun tukeen ja palveluohjaukseen on kokemuksemme mukaan kasvanut.

Monen nuoren kanssa luottamukseen perustuvan yhteistyösuhteen luominen on kestänyt pidemmän aikaa ja erityisesti hanketyön alussa hukkakäyntejä ja -saattoja oli nuorten kanssa runsaasti (59). Nuorten sovituille tapaamisille saapumatta jättäminen näkyivät hanketyön alussa ja erityisesti keväällä toteutuneiden saattojen vähäisenä määränä (20). (Taulukko 6.) Näissä hukkasaatoissa nuoren kanssa oli sovittu tapaamisesta hänen saattamiseen esimerkiksi nuorten sosiaalityöhön tai päihdepalveluihin varatulle ajalle, mutta nuori ei tullut paikalle eikä perunut tapaamista. Tapaamisten toteutumattomuuteen saattoi keväällä vaikuttaa korona-ajan olosuhteet ja tilanne, jossa nuori on ollut sairaana tai koronakaranteenissa. Koronatilanteen helpottumisen sekä pitkäjänteisen työskentelyn ja luottamuksen rakentumisen myötä hukkakäyntien ja -saattojen määrät ovat ajan myötä vähentyneet ja monen nuoren kanssa työskentely on alkanut syventyä.

“Asiakas on todella kiitollinen jalkautuvasta työstä.”

“Asiakas erittäin kiitollinen jonotyöstä, joka myös patisti alueen työntekijää hoitamaan asioita.”

Toteutuneet saatot ovat pitäneet sisällään sekä nuorten saattamista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, kuten esimerkiksi lääkärin vastaanotolle tai sosiaalityöntekijän ajanvaraukselle saattamista, että mukana oloa ja osallistumista esimerkiksi päihdepoliklinikan arviokäynnille tai asumispalveluihin tutustumista. Nuoret ovat halunneet jonotyöntekijän mukaan vastaanotolle sekä tueksi että tulkiksi, koska heidän aikaisempi kokemuksensa kyseessä olevasta palvelusta on saattanut olla huono. Toisaalta jonotyöntekijä on voinut toimia rohkaisevana tekijänä ajanvaraukseen saapumiselle.

“Sovittu, että jonotyön sairaanhoitaja lähtee asiakkaan kanssa symppikseen hakemaan lähetettä katkalle, koska tämä ei saa itse aikaiseksi.”

Saatot palveluihin ja palveluissa asioinnissa tukena oleminen auttavat selkeästi nuoria kiinnittymään myös muihin palveluihin. Monelle nuorelle kynnys hakeutua itsenäisesti esimerkiksi päihdepoliklinikalle tai tutustumaan asumispalveluun on yksinkertaisesti aivan liian korkea. Nuoret eivät helposti liiku itselleen tuntemattomilla alueilla, eivätkä he kehtaa tai halua kysyä neuvoja tuntemattomilta ihmisiltä. Näin ollen palveluihin saattamisen tulisi olla osa sosiaalityötä, samoin kuin nuorten tapaaminen muualla kuin toimistoissa. Palveluihin hakeutumisen tulee olla helppoa ja kynnyksetöntä, muuten nuoria on vaikea saada kiinnittymään palveluihin, saati sitoutumaan pidempiaikaiseen työskentelyyn. Nuorten saatoissa ja tapaamisissa tarvitaan myös kärsivällisyyttä. Voi nimittäin olla, etteivät ensimmäiset viisi tapaamista onnistu, mutta lopulta kiinni pitävä työote tuottaa tulosta ja nuori kiinnittyy tarjottuun tukeen.

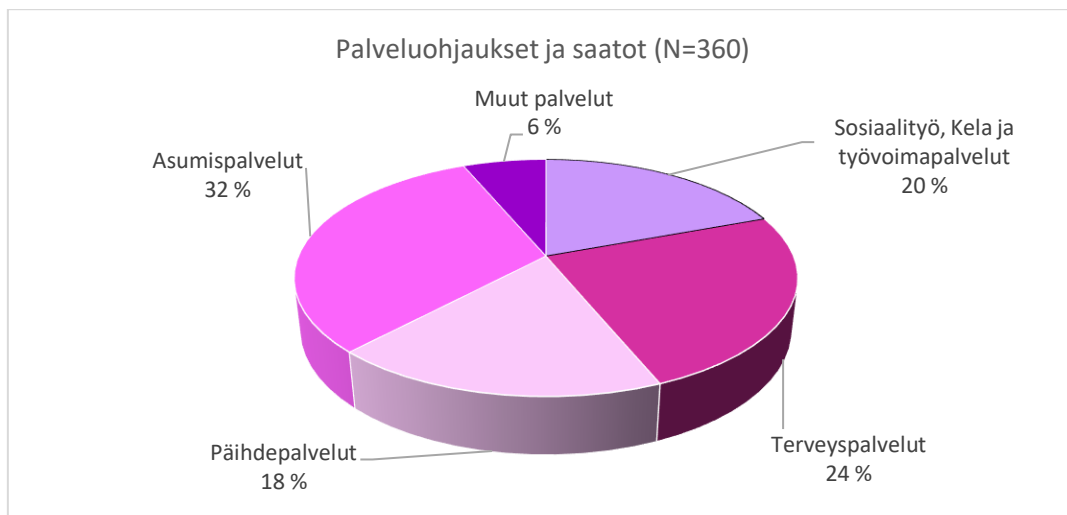
“Vaikka asiakas ei saapunut tapaamiselle, otti yhteyttä myöhemmin ja jatkot saatiin sovittua. Halua työskentelylle löytyy, mutta voimavaroja vielä niukasti.”

Kaikkiaan palveluohjauksia ja saattoja oli tammi-elokuun aikana 22 % kaikesta nuorten asioissa tehdystä työstä. Kuvaavaa kohderyhmämme nuorten palvelutarpeiden osalta on, että palveluohjauksellisia työtehtäviä, joilla hanketyössämme tarkoitetaan yleistä ohjausta ja neuvontaa vahvempaa palveluihin ohjaavaa työtettä (esimerkiksi ajan varaaminen tai yhteydenottopyynnön laatiminen nuorten sosiaalityöhön, ajan varaaminen tuetun asumisen arvioon tai terveys- ja päihdepalveluihin) annettiin 8 kuukauden aikana yhteensä 340 kertaa (Taulukko 6). Toisin sanoen hanketyössämme kohtaamillamme nuorilla on ollut tarve keskimäärin 1,9 palveluohjaukseen tavattua nuorta kohden. Siten tämä aineisto todentaa hanketyössä kohderyhmänä olevien nuorten olevan paljon palveluja tarvitsevia nuoria. Näitä asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevia nuorten palvelutarpeita ja nuorten palvelutarpeiden taustalla olevia elämäntilanteita kuvaamme tarkemmin seuraavassa luvussa.

7 NUORTEN PALVELUTARPEET

Yleisen ohjauksen ja neuvonnan ja psykososiaalisen tuen antamisen ohella olemme palveluohjanneet ja saattaneet nuoria tammi-elokuun 2021 aikana asumispalveluihin (32 %), terveystalveluihin (24 %), päihdepalveluihin (18 %) ja sosiaalityön palveluihin ja Kela- ja työvoimapalveluihin (20 %), sekä muihin palveluihin, kuten esimerkiksi poliisin lupapalveluihin ja maahanmuuttopalveluihin sekä matalankynnyksen järjestötoimintaan (6 %) yhteensä 360 kertaa. (Taulukko 7.)

Taulukko 7: Palveluohjaukset ja saatot

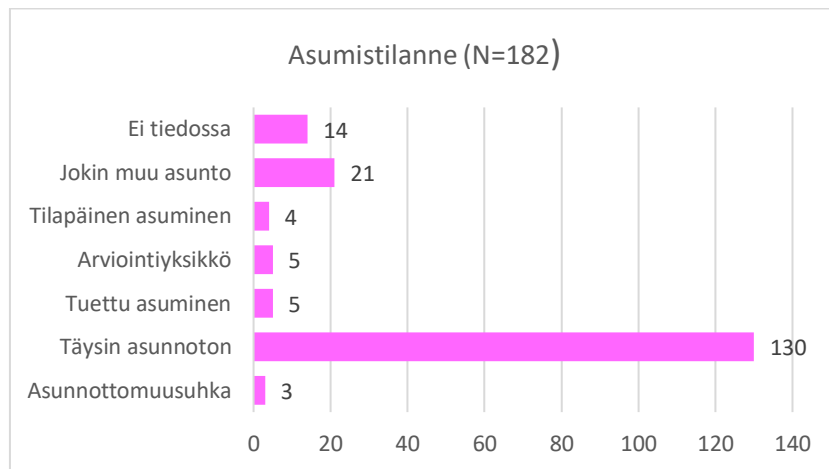

Näitä hanketyössä kohtaamiimme, asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla nuorten palvelutarpeita sekä palvelujärjestelmän toimivuudesta tekemiämme havaintoja kuvaamme tarkemmin seuraavissa kappaleissa nuorten asumisen, päihteidenkäytön ja terveydentilan sekä sosiaalityön, Kelan ja työvoimapalveluihin tekemiemme palveluohjausten ja saattojen näkökulmasta. Ohjaukset muihin palveluihin olemme yhdistäneet edellä kuvattuihin kappaleisiin niiden vähäisen määrän vuoksi. Seuraavassa tarkastelussa olemme myös yhdistäneet palveluohjaukset ja saatot, koska toteutuneita saattoja on ollut hanketyössämme verrattain vähän (20), johon liittyviä syitä käsittelemme tarkemmin edellisessä kappaleessa.

7.1 ASUMISTILANNE

Täysin asunnottomia kontaktoimistamme nuorista oli 130 (71 %) nuorta. Helsingin kaupungin ostamassa tilapäisasumisessa (esim. Luona) majoittui puolestaan neljä nuorta ja kaupungin omassa, Neulapadontien arviointiyksikössä (väliaikainen vuokrasopimus, tuetun asumisen jonossa) majoittui ensikontaktointihetkellä viisi nuorta. Ei-asunnottomista nuorista viisi majoittui tapaamishetkellä tuetussa asumisessa (asumisyksiköt ja hajasijoitettu tuettu asuminen) ja nuorista 21:llä asumismuotona oli "jokin muu asunto". (Taulukko 8.) Heistä valtaosa oli jalkautuvassa työssä kohtaamiimme kertaluontoisen neuvonnan ja ohjauksen asiakkaita.

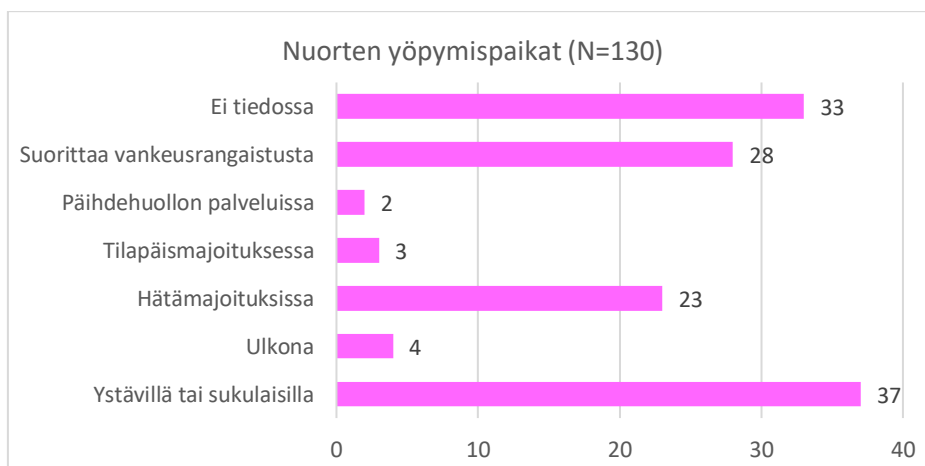
Taulukko 8: Asumistilanne

Selkeän asunnottomuusuhan alla kohtaamistamme nuorista oli kolme (Taulukko 8). Asunnottomuusuhan alla he olivat vuokravelan, asumiseen liittyvien häiriöiden sekä määräaikaisen vuokrasopimuksen päättymisen vuoksi. Nuorista 14 nuoren kohdalla asumismuoto ei ensikontaktointitilanteessa käynyt ilmi (Taulukko 8).

Täysin asunnottomista nuorista (130) noin neljännes yöpyi ystävien ja sukulaisten luona ja hieman yli viidennes nuorista oli ensimmäisen yhteydenottomme aikaan suorittamassa vankeusrangaistusta. Nuorista noin viidennes yöpyi ensimmäisen yhteydenottomme aikaan kaupungin tarjoamissa hätämajoituksen palveluissa kuten Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa ja Diakonissalaitoksen Alppikadun hätämajoituksessa tai vaihtoehtoisesti Sininauhasäätiön ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n nuorten kohtaamis- ja tukipiste Nuolessa. Nämä nuoret ovat katuasunnottomia nuoria. Tilapäismajoituksessa eli Pelastusarmeijan Castreninkadun tukiyksikössä tai Hietaniemenkadun palvelukeskuksen asumispalvelukerroksissa nuorista yöpyi ensimmäisen yhteydenottomme aikaan kolme nuorta ja päihdehuollon asumispalveluissa nuorista oli kaksi. Ulkona majoittuvia nuoria oli ensikontaktointihetkellä kaksi (Taulukko 9.) Ulkona majoittumisen taustalla heillä oli väkivaltainen käyttäytyminen hätämajoituksessa ja tästä seurannut väliaikainen porttikielto. Osalla asunnottomista voi myös olla haluttomuutta hakeutua hätä- tai tilapäismajoitukseen ja he ovat valinneet mieluummin ulkona majoittumisen. Tästä ei kuitenkaan ollut kysymys näiden kahden kohtaamamme nuoren kohdalla.

Taulukko 9: Nuorten yöpymispaikat

Asunnottomista nuorista (130) lähes kolmanneksen yöpymispaikka ei käynyt ensikontaktointiin aikaan nuoren tiedoista ilmi (Taulukko 9). Tämä kertoo siitä, ettei sosiaalitoimessa ole mahdollisesti ollut pitkään aikaan ajankohtaista tietoa missä asunnottomat nuoret tosiasiallisesti yöpyvät. Tällaista asunnottomuutta kutsutaan piiloasunnottomuudeksi (Asunto Ensin 2018). Piiloasunnottomuus tarkoittaa sitä, että nuoret katoavat tuttavien ja kavereiden luokse majoilemaan epävirallisesti, jolloin he eivät näy virallisissa asunnottomuustilastoissa tai palveluissa. Moni asunnottomuustoimija on myös esittänyt huolen siitä, että piiloasunnottomuus olisi erityisen yleistä nuorten asunnottomien keskuudessa, jolloin heidän todellinen määränsä ei ole tiedossa. (Ks. myös Josefsson 2007, 81). Tällöin he eivät myöskään saa tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja heidän asunnottomuutensa pitkittyy.

Piiloasunnottomuuteen liittyvää, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, että tilastoista katoamisen problematiikkaa on viimeisten vuosien aikana saattanut lisätä toimeentulotuen siirtyminen Kelaan, jonka vuoksi asunnottomien ohjautuminen erityisesti sosiaalipalveluiden piiriin on mahdollisesti aikaisempaa vähäisempää. Tämän mahdollisen sosiaalitoimen asiakkuuksien ”hiipumisen” myötä asunnottomien elämäntilanteista tai olinpaikoista ei ole sosiaalitoimessa samalla tavalla tietoa kuin aikaisemmin. Sosiaalitoimen asiakkuuksien mahdollisen vähenemisen lisäksi piiloasunnottomuus on kasvanut useamman vuoden ajan aikaisemmin tilapäismajoitusratkaisuna toimineiden perinteisten asuntoloiden alasajon myötä. Kun aikaisempaa vastaavia pienempiä tilapäismajoituksen vaihtoehtoja ei enää ole tarjolla asunnottomat ovat joutuneet enenevässä määrin turvautumaan sukulaisiinsa ja tuttaviiinsa väliaikaisen majoituksen saamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että he katoavat palveluista usein pitkäksi aikaa. Tällöin he eivät myöskään ohjaudu asumispalvelujen piiriin ja saa apua asunnottomuustilanteeseensa.

Piiloon jäävien palvelutarpeiden lisäksi tuttavien luona majoiluun liittyy muitakin ongelmia. Joutuessaan turvautumaan epävirallisiin asumisjärjestelyihin asunnottomat ovat helposti hyväksikäytävissä ja alistaisia erilaisille väärinkäytöksille. Tutun tai kaverin luona majoittumiseen saattaa liittyä oletuksia seurapidosta sekä mahdollisia paineita sekä käyttää että järjestää päihkeitä asuntoon sen haltijan sanelemin ehdoin, jolloin nuoren oma pyrkimys vähentää päihteen käyttöä tai pysyä päihteittä on vaikeaa. Tuttavien luona majoillessaan nuoret saattavat joutua maksamaan pienistä tuloistaan epävirallisia ja mahdollisesti kohtuuttomia asumiskustannuksia, joita ei huomioida heille menoiksi toimeentulotuesta päätettäessä. Lisäksi asunnottomuustoimijoiden keskuudessa on tiedossa, että erityisesti naisiin kohdistuu tällaisissa tilanteissa seksuaalisen hyväksikäytön uhkaa ja vastikkeelliseen seksiin liittyviä vaatimuksia. Tämä naisten piiloasunnottomuuteen liittyvä ilmiö kertoo myös laajemmin asunnottomien naisten usein hyvinkin alistaisesta asemasta asunnottomien keskuudessa, jossa väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhka ovat alituisesti läsnä ja lisäämässä asunnottomien naisten turvattomuutta (ks. Esim. Granfelt 1998, 64-65; Granfelt & Turunen 2021, 29).

Myös erilaiset järjestäytyneet ja epäviralliset toimijat käyttävät asunnottomien heikkoa yhteiskunnallista tilannetta hyväkseen taloudellisen hyödyn tavoittelussa. Nuori saattaa helposti tarttua asumistarjoukseen ulospääsytienä alistaisesta asumistilanteesta tuttavien luona tai tilanteessa, jossa tuetun asumisen vaihtoehdot tuntuvat hänestä epämiellyttävältä. Tarjottu asunto saattaa olla kaikkea muuta kuin mitä nuorelle on luvattu: Asunto on vain pieni soluhuone, se voi olla asuinkelvottomassa kunnossa ja levoton ja asumisen kulut ovat kohtuuttomat.

“...asuu (...epämääräinen osoitetieto...), joka on kuin ”villilänsi”, ikkunoita ja paikkoja rikotaan, puukot heiluvat ja karkurit tulevat sinne poliisia piiloon, asuminen on rauhatonta ja turvatonta. Asukkailla kattavat päihde- ja mielenterveysongelmat.”

Asunnottoman nuoren majoittuminen tuttavilla ja sukulaisilla voi olla raskasta molemmille osapuolille. Etenkin päihteitä käyttävän nuoren majoittuminen vanhemmillaan saattaa aiheuttaa kotona riita- ja uhkatilanteita sekä kuluttaa vanhempien voimavaroja suuresti. Asunnottoman nuoren hoitamattomat mielenterveysongelmat saavat vanhemmat uupumaan. Vanhempien voi olla vaikea rajata aikuisia lapsiaan konfliktien pelossa, minkä vuoksi nuorten kanssa tehtävässä työssä omaisten huoli ja epätoivo korostuvat. Tämän vuoksi nuorten kanssa työskentelyssä vanhemmat ja heidän voimavaransa pyritään ottamaan huomioon asumisratkaisun kiireellisyydestä päätettäessä.

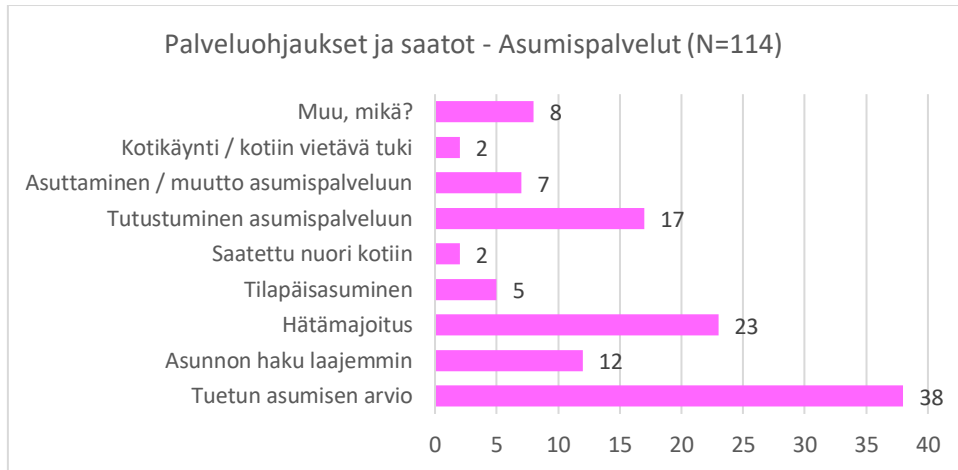
Kaikilla nuorilla ei ole tuttavilla tai sukulaisia kenen luona he voisivat tai haluaisivat yöpyä edellä kuvatuista syistä. Tämä näkyi hanketyössämme tammi-elokuun aikana: Nuoria ohjasimme hätä- ja tilapäismajoituksen palveluihin 28 kertaa (25%) (Taulukko 10). Hätä- ja tilapäismajoitukseen ohjausten määrä on verrattain suuri ottaen huomioon, että hätä- ja tilapäismajoitukseen hakeutuminen on useimmiten erityisesti asunnottomille nuorille viimesijainen vaihtoehto ja, että asunnottomat nuoret hakeutuvat hätä- ja tilapäismajoitukseen vasta sitten, kun heillä ei ole enää vaihtoehtona yöpyä tuttavien ja kavereiden luona (Josefsson 2007, 81). Useat nuoret kohtaavat kertomansa mukaan hätämajoituksessa muun muassa hyväksikäytön uhkaa tai heidän tavaransa varastetaan, joka aiheuttaa heille turvattomuuden tunnetta. Tämän vuoksi nuorille kohdennettua hätämajoitusta, joissa olisi nuoriin kohdistuvaa osaamista ja resursseja – ja missä nuoret kokisivat olonsa turvallisiksi tulisi olla enemmän.

Tästä toimii esimerkkinä kaupungin lisäksi päihteitä käyttäville nuorille majoitusta järjestävä Sininauhasäätiön ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n yhteishankkeena toimiva nuorten kohtaamis- ja tukipiste Nuoli (Sininauhasäätiö, n.d.), joka on ollut täynnä lähes joka yö avaamisensa jälkeen. Keväällä 2021 Nuoli majoitti alle 30-vuotiaita nuoria hostellimuotoisessa hätämajoituksessa, jonne mahtui 20 nuorta. Useana yönä tulijoita olisi ollut enemmän. Nuolen siirtyessä kesän aikana takaisin vanhoihin ja pienempiin toimitiloihin uhkakuvana on, että yhä useampi hätämajoitusta tarvitseva nuori jää talven tullen kadulle.

Nuolessa majoittuvat nuoret ovat kertoneet kokevansa olonsa turvattomaksi kaupungin tarjoamissa isoissa hätämajoituksissa Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa ja Alppikulmassa. Nuoli koetaan kodinomaisemmaksi ja turvallisemmaksi. Lepäämisen lisäksi Nuolella nuoret saavat syödä, peseytyä ja nukkua rauhassa ilman pelkoa häirinnästä. Tuttu henkilökunta Nuolella auttaa nuoria asiointissa. Nuolen kautta olemme tavoittaneet useita palveluohjausta tarvitsevia katuasunnottomia nuoria ja hoitaneet heidän asioitaan yhdessä Nuolen henkilökunnan kanssa. Yksinomaan nuorille tarkoitettu tilapäismajoitus auttaa siten selvästi tavoittamaan nuoret ja saamaan heidät nopeasti palveluiden piiriin. Mikäli vastaavaa kunnallista toimintaa ei ole suunnitelmassa, olisi suositeltavaa, että Nuolelle järjestäisi jatkorahoitusta nykyisen hankekauden (2019–2021) jälkeen, koska vastaavalle, nuorille asunnottomille suunnatulle hätämajoitukselle on selkeästi tarvetta. Nuoleen ja kaupungin tarjoamiin hätämajoitukseen voi hakeutua päihtyneenä. Päihteettömät nuoret voivat majoittua SPR:n Nuorten turvataloilla, joita pääkaupunkiseudulla on Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla (Punainen Risti 2021).

Hanketyössä kevään ja kesän aikana kohtaamistamme asunnottomista tai asunnottomuusuhan alla olevista nuorista lähes neljäsosa (22 %) ei tapaamishetkellä ollut tuetun asumisen jonossa (Taulukko 3). Näillä nuorilla konkreettisen palvelutarpeena näyttäytyi ohjaus tuetun asumisen tarpeen arvioon Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän sosiaalityöntekijälle. Nuoria ohjasimme tuetun asumisen arvioon 38 kertaa.

Taulukko 10: Asumispalveluihin liittyvä palvelujen tarve

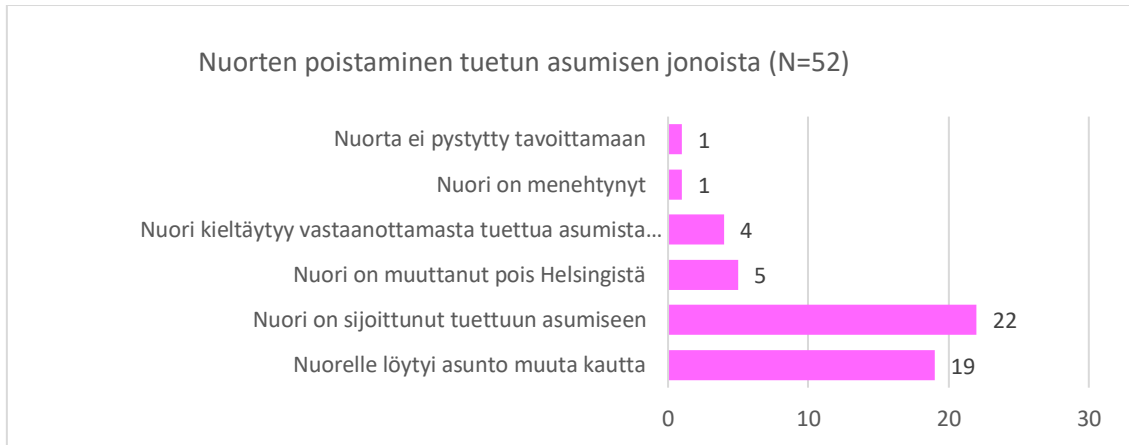

Tuetun asumisen tarpeen arvioihin ohjaamisen lisäksi autoimme osaa nuorista 12 (11 %) laajemmassa asunnon haussa (Taulukko 10). Siten kaikki kohtaamamme nuoret eivät välttämättä ole olleet tuetun asumisen tarpeessa, vaan heillä oli joko omana toiveenaan tai oman arviomme mukaan kykyä ja asumisen taitoja asua ilman tukea asumisessa.

Osalla tarkoituksenmukaisen asunnon saamisen esteenä on aikaisempi vuokraelka, jolla on nuorten elämässä kauaskantoiset seuraukset. Lyhentämätön vuokraelka on esteenä kaupungin asunnon (HEKA) saamiselle tai asunnon saamiselle yksityisiltä vuokramarkkinoilta. Lisäksi vuokraelka voi olla esteenä tuettuun asumiseen pääsemiselle nuoren palvelutarpeista huolimatta, mikäli nuorella on aikaisempaa vuokraelkaa kyseiselle tuettuun asumispalveluun tuottavalle taholle. Tällaisissa tilanteissa tai tilanteissa, joissa nuorten elämäntilanne on muuttunut, olisi sosiaalitoimessa kohtuullista käyttää ehkäisevään toimeentulotuen myöntämiseen liittyvää harkintaa ja maksaa nuoren aikaisempi vuokraelka pois nuoren asunnottomuuden pitkittymisen ennaltaehkäisemiseksi. Samalla nuori saisi uuden mahdollisuuden onnistuneeseen asumiseen. Asunnon saamisen jälkeen asuminen olisi hyvä ottaa aktiivisesti puheeksi ja muistuttaa nuorta säännöllisestä vuokranmaksusta. Asunnottomuuden uusiutumisen ennaltaehkäisemisessä vuokranmaksun seuranta on olennaisen tärkeää. Erityisesti tuetun asumisen aikana nuoren kanssa olisi hyvä opetella rahan käyttöä ja arjen hallintaa kokonaisvaltaisesti.

Hanketyömme aikana viisi nuorta ohjattiin hakemaan tilapäisasumista Luonalta. Tilapäisasumista myönnetään asunnottomille aluesosiaalitoimesta useimmiten työssä tai opinnoissa olon tai alentuneen terveydentilan perusteella. Muina asumispalveluihin liittyvinä tuen ja palveluohjauksen tarpeina nuorilla näkyi jonotilanteiden laaja-alaisempi selvittäminen Asumisen tuen SAS-sijoittajien kanssa. (Taulukko 10.)

Taulukko 11: Nuorten poistaminen tuetun asumisen jonoista

Tammi-elokuun aikana nuorten tuetun asumisen jonoista poistettiin 52 nuorta. Jonosta poistetuista nuorista 41 sai asunnon. Heistä tuettuun asumiseen sijoittui 22 nuorta ja 19 sai asunnon muuta kautta (Taulukko 11). Ennen tuettuun asumiseen muuttoja olemme saattaneet nuoria tutustumaan asumispalveluihin 17 kertaa (15 %). Lisäksi olemme edistäneet nuorten asunnon saamista olemalla tukena nuorten tavoittamisessa ja heidän yhteystietojensa ajan tasalle saattamisessa sekä tietojen välittämisessä eri toimijoiden ja nuorten itsensä välillä, kun heille on ollut asunto tarjolla. Erityisesti tutustuminen tulevaan asumismuotoon on madaltanut nuorten kynnystä muuttaa tuettuun asumiseen.

“Asiakas on tavoitettu jonotyön avulla ja hän muuttaa työskentelyn seurauksena (asumisyksikön nimi).”

“Asiakas on käynyt asumishaastattelussa ja on muuttamassa (asumisyksikön nimi). Jonotyö edesauttoi asiakkaan asuttamista välittämällä tietoja asumisyksikön, hätämajoituksen ja asiakkaan välillä.”

Asunnon saamiseen liittyvissä muutoissa olemme auttaneet nuoria 7 kertaa (6 %). Muihin kuin tuettuun asumiseen kohdistuvissa muutoissa tukemisessa on korostunut selvittelytyö, asuntojen ja etuuksien hakemisessa auttaminen, hoitokontaktien luominen ja jatkuvuuden varmistaminen sekä muutoksessa tukeminen. Näiden toimenpiteiden lisäksi asunnon saaneita nuoria saatettiin omaan kotiin ja heille vietiin tukea alun asumiseen heidän uuteen kotiinsa. (Taulukko 10.)

“Asiakas on saanut asunnon ... Selvitetään yhdessä Kela-asioita.”

“Kiirehditty asiakkaan vuokravakuuspäätöstä Kelaan, perusteena asunnottomuus. Kela siirtänyt hakemuksen kiirejonoon.”

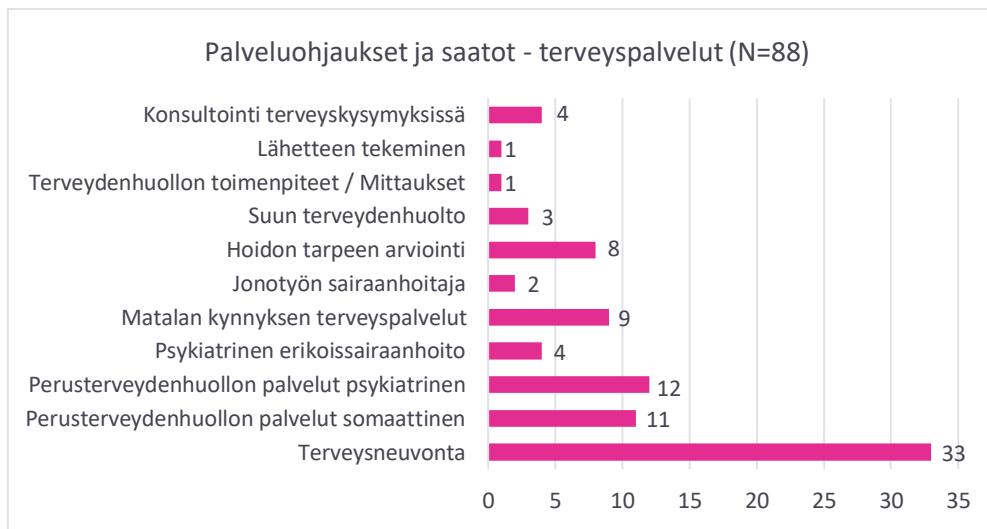
“Asiakas on saanut itsenäisesti asunnon, lopettanut päihteidenkäytön ja remontoinut asunnon omanlaiseksi.”

Edellä kuvatut tilastot osoittavat, että tuetun asumisen jonoissa olevien asunnottomien nuorten toimintakyky vaihtelee. Osa nuorista pärjää hyvin itsenäisesti heidän saatuaan asunnon vapailta vuokramarkkinoilta. Osalla nuorista itsenäinen asuminen ei sen sijaan onnistu vaan tarvitsevat asumiseen enemmän tukea. Itsenäisen asumisen epäonnistuminen käy useimmiten ilmi hyvin nopeasti. Tämän vuoksi vapailta vuokramarkkinoilta asunnon saaneita nuoria poisteta tuetun asumisen jonosta eikä jonotyön tuen piiristä välittömästi. Asunnon saaneiden lisäksi hanketyössämme tuli vastaan neljä nuorta, jotka absoluuttisesti kieltäytyivät vastaanottamasta asuntoa tilanteen selvittämisen jälkeen. Yksi nuorista oli hanketyön alussa elänyt tietojemme mukaan ulkopaikkakunnalla lähes 3 vuotta ja yksi tuettua asumista jonottavista nuorista menehtyi ensimmäisten 8kk:n aikana. (Taulukko 11.)

7.2 TERVEYDENTILA

Useat hanketyössä kohtaamamme nuoret ovat olleet pitkään syrjäytyneitä tai pudonneet tarvittavien palvelujärjestelmien sekä terveyspalveluiden ulkopuolelle. Nuorten saaminen hoidon piiriin on vaatinut monialaista ja -ammattillista osaamista ja yhteistyötä: Terveyspalveluista pudonneet nuoret tarvitsevat usein hyvin paljon tukea ja apua päästäkseen palvelujen piiriin. Hoitoon sitoutuminen vaatii ensin luottamuksen rakentumista hoitotahoja ja hoitavia henkilöitä kohtaan. Nämä asiat eivät tapahdu hetkessä, vaan vaativat pitkäaikaista ja jatkuvaa työskentelyä nuoren kanssa. Myös jonotyössä kiinnittyminen jalkautuviin terveyspalveluihin on vienyt paljon aikaa, eivätkä terveydentilaan liittyvät kysymykset useinkaan nouse nuorilla heti alussa puheenaiheeksi.

Taulukko 12: Terveyspalveluihin liittyvä palvelujen tarve

Tammi-elokuun aikana kohtaamiemme nuorten terveyspalveluihin ohjaamisessa korostui nuorten terveydenhoidon piiriin saattaminen ja hoitokontaktin luominen. Tapaamillamme nuorille annoimme terveysneuvontaa 33 kertaa (38 %). (Taulukko 12). Tarve terveysneuvonnalle kävi esiin etenkin kaduille jalkautuvassa työssä, jossa korostui erityisesti päihteidenkäytöstä aiheutuvien haittojen vähentämiseen pyrkivä työote. Tämä tarkoittaa esimerkiksi huumeita käyttävien nuorten keskuudessa puhtaiden pistosvälineiden tarpeeseen vastaamista. Antaessamme nuorille puhtaita pistosvälineitä annamme heille samalla terveysneuvontaa oikein pistämisestä, tartuntatautien ehkäisystä ja kerromme päihdehoitoon hakeutumisen mahdollisuuksista. Päihteidenkäyttöön liittyvän, haittoja vähentämään pyrkivän työn lisäksi olemme antaneet terveysneuvontaa nuorille runsaasti erilaisiin somaattisiin sekä psyykkisiin sairauksiin ja niiden hoitoon liittyen. Terveysneuvontaa antaessamme syntyi vaikutelma, että päihteitä käyttävien asunnottomien nuorten keskuudessa olisi enenevässä määrin tarvetta aloittaa C-hepatiitin hoitoprosessi.

Kadulle jalkautuvassa työssä tapasimme joitakin nuoria, jotka eivät olleet asioineet matalan kynnyksen terveyspalveluissa, kuten Sympiksessä tai Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa. Jalkautuvalla työllä on näiden nuorten palveluiden piiriin saattamisessa merkittävä rooli. Tällaisille sosiaali- ja terveyspalveluille vaikuttaa olevan voimakas tarve, jossa erityisesti jalkautuvien päihdepalvelujen merkitys korostuu.

“Te teette tosi hyvää ja tärkeää työtä!” (Jalkautuvasta työstä kiittolisen asiakkaan ja hänen kumppaninsa kommentti)

“Kiittollinen jalkautuvasta työstä: “te teette tosi hyvää työtä”. Annettu puhtaita käyttövälineitä ja terveyspalveluihin palveluohjausta. Aikoo vinkata asunnottomille kavereille tästä toiminnasta. Otti yhteystiedot mukaansa.”

Asunnottomat henkilöt käyttävät terveydenhuollon perustason palveluja vähemmän verrattuna muuhun väestöön. Yleensä asunnottomat hakeutuvat sairaalan päivystyspoliklinikoille, kun heillä olemassa oleva sairaus on pahentunut merkittävästi ja vaatii akuuttia hoitoa. Tähän on useissa maissa pyritty vastaamaan perustamalla asunnottomille suunnattuja matalan kynnyksen terveydenhuollonpalveluja. (Stenius-Ayoade 2019, 46–47.)

Matalan kynnyksen terveystalvveluihin ohjauksia oli 9 (10 %). (Taulukko 10). Useille nuorille matalan kynnyksen terveystalvvelut ovat tuttuja entuudestaan. Niihin hakeutuminen voi olla nuorelle helpompaa, kuin perusterveydenhuoltoon hakeutuminen. Matalan kynnyksen terveystalvveluihin olemme ohjanneet nuoria tilanteissa, joissa nuorilla on ollut pistosinfektio, vieroitusuoidon tarve, veriteitse tarttuvien infektioiden selvittäminen ja hoidon aloitus sekä korvaushoidon arviointiprosessin alulle paneminen.

Nuorten kanssa, joilla on somaattiseen tai psyykkiseen terveydentilaan liittyviä haasteita teemme aina hoidon tarpeen arviointia. Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella konsultoimme tarvittaessa eri erikoisalojen ja perusterveydenhuollon ammattilaisia. Tällaisia konsultaatiota vaativia tilanteita hanketyössämme tuli vastaan 4 kertaa (5 %) (Taulukko 12). Koemme, että konsultoinnin mahdollisuutta on hyvä käyttää ja, että nuorten tilanteita on hyvä pohtia moniammatillisessa tiimissä.

Somaattisten sairauksien vuoksi perusterveydenhuollon eli terveystalvvelun palveluihin ohjauksia oli 11 (13 %). Vastaava luku psyykkisten oireiden vuoksi perusterveydenhuollon palveluihin tehtyjen ohjausten osalta oli 12 (14 %). (Taulukko 12.) Tapaamillamme nuorilla terveydentilaan liittyvät haasteet painottuvat siis mielenterveydenhäiriöihin hieman enemmän kuin somaattisiin sairauksiin. Monilla kohtaamillamme nuorilla vaikutti olevan taustalla traumaattisia elämäkokemuksia, joiden seurauksena he saattoivat oireilla voimakkaasti sekä psyykkisesti että fyysisesti. Usein päihteiden käyttö joko pahentaa olemassa olevaa mielenterveydenhäiriötä tai altistaa mielenterveydenhäiriöiden syntymistä. Lisäksi päihteiden käyttö altistaa erilaisille vammoille, joista päähän kohdistuneiden vammojen jälkiseurauksena voi aiheutua muun muassa epilepsiaa ja muistiongelmia.

Psyykkiset traumat voivat oireilla muun muassa ahdistuksena, masennuksena, psyykoottisena oireiluna, dissosiaationa, sosiaalisten tilanteiden pelkona ja vaikeutena toimia. (Korkeila & Törmä 2010; Netlääkäri 2019; Suokas-Cunliffe & Vand Der Hart 2006; Traumaperäinen stressihäiriö 2020.) Edellä mainitut syyt voivat vaikeuttaa nuorten hoitoon hakeutumista, hoidossa pysymistä sekä hoitokontaktiin luottamista.

Useilla kohtaamillamme nuorilla on myös hoitamaton mielenterveydenhäiriö. Harhaisuus ja epäluuloisuus vaikeuttavat luottamuksellisen asiakassuhteen syntymistä ja avun piiriin saattamista. Osalla heistä on ollut aikaisemmin erikoissairaanhoidon kontakti esimerkiksi psykiatrian poliklinikalle, mutta hoitokontakti on jossain vaiheessa katkennut. Nuoria ohjasimme 4 nuorta (5 %) nuoren psykiatrisen erikoissairaanhoidon piiriin (Taulukko 12). Stenius-Ayoaden väitöskirjassa (2019, 29–30) mainittujen tutkimusten mukaan asunnottomien keskuudessa erilaisten psykiatristen häiriöiden esiintyvyys on yleistä. Lisäksi muun muassa unenpuute, altistuminen tartuntataudeille, fyysiset traumat ja heikko hoitoon sitoutuminen lisäävät asunnottomien sairastavuutta verrattuna muuhun väestöön.

“Ensimmäinen asiakkaan yhteistapaaminen tehostetun avohoidon sh:n kanssa. Työnjako asiakkaan asioiden hoidon kanssa sovittiin. Ensimmäistä kertaa tunne, että asiakas saa apua psyykkiseen vointiinsa.”

Usein terveystalvveluihin lähtemisen kynnyksestä madaltaa työntekijän lähteminen mukaan vastaanotolle. Nuoret ovat kertoneet kokeneensa olonsa turvallisemmaksi työntekijän ollessa mukana ja saaneensa inhimillisempää kohtelua asiakaspalvelussa. Työntekijän mukaan lähteminen on arviomme mukaan myös lisännyt nuorten kokemusta kuulluksi tulemisesta terveystalvveluissa: nuoret ovat kokeneet, että heidän tuen ja palvelujen tarpeensa tulevat selkeämmin esiin ja nopeammin hoidetuiksi, kun he ovat saaneet saattoapua palveluihin.

Terveysasema on yleensä ensimmäinen paikka, mistä nuorten asioita aloitetaan hoitamaan ja selvittämään. Pelkästään perusterveydenhuollon tarjoama hoitokontakti ei kuitenkaan ole nuorelle aina riittävää, sillä tuetun asumisen jonoissa olevat nuoret käyttävät useimmiten päihteitä, jolloin nuorten kaksoisdiagnoosin (päihderiippuvuus ja mielenterveysongelmat) hoitamiseen tarvitaan erikoissairaanhoidoa ja vahvaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Kaksoisdiagnoosin omaavien asunnottomien nuorten kohdalla hoidon toteutumisen haasteeksi nousee psykiatrian puolelta nouseva päihdeettömyysvaatimus. Mielenterveysongelmat ja päihderiippuvuus kulkevat usein "käsi kädessä", jolloin voi olla hyvin haastavaa erottaa kumpi niistä on oireiden ensisijainen lähde. Tämän takia nuorten mielenterveysongelmia ja päihderiippuvuutta tulisi hoitaa samanaikaisesti. Oma kokemuksemme on, että päihderiippuvuus hankaloittaa psykiatrisen hoidon piiriin pääsyä ja kaksoisdiagnoosiasiakkaiden hoidossa hallitsevat edelleen jaksottaisen ja rinnakkaisen hoidon mallit integroidun hoitomallin asemasta. Aallon (2007) mukaan jaksottaisessa hoitomallissa pyritään ensin hoitamaan yhtä häiriötä ja vasta kun tässä on saavutettu riittävä tulos, aloitetaan hoitamaan toista häiriötä. Rinnakkaisessa hoitomallissa molempia häiriöitä hoidetaan yhtäaikaaisesti, mutta hoidot toteutetaan eri tahojen toimesta. Integroidussa hoitomallissa työntekijöillä tulee olla osaamista sekä päihdehäiriöiden että mielenterveyden häiriöiden tutkimuksesta ja hoidosta. Integroidussa hoitomallissa nuorta hoidetaan kokonaisuutena ja häiriöitä hoidetaan samanaikaisesti, ja hoidon kerroksellisuus tapahtuu harkitusti, asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta käsin.

Suun terveydenhuollon palveluihin ohjauksia oli 3 (3 %) (Taulukko 12). Tämä määrä vaikuttaa melko vähäiseltä siihen nähden kuinka paljon asunnottomilla on suun terveyden ongelmia ja kuinka paljon päihteiden käytön tiedetään vaikuttavan heikentävästi suun terveyteen. Suomen Hammaslääkäriliiton (2013) artikkelin mukaan huumausaineista esimerkiksi kannabis, amfetamiini ja opioidit kuivattavat suuta, mikä lisää muun muassa hampaiden reikiintymisen, ientulehdusten sekä parodontiitin eli hampaiden kiinnityskudosten sairauden riskiä. Lisäksi huumausaineiden käytöllä on yhteys narskutteluun eli bruksismiin, joka johtaa hampaiden kulumiseen ja eroosioon. Huumausaineiden käyttö voi heikentää suun kuntoa nopeasti. Koska suun terveydellä on vaikutusta henkilön yleisterveyteen (yleisinfektiot), tulisi työntekijöiden ohjata ja motivoida asunnottomia terveydenhuollon palveluiden piiriin nykyistä enemmän. Erityisesti huumeita käyttäviä asunnottomia olisi hyvä saattaa suun terveydenhuollon palveluihin, jotta hoidossa osattaisiin ottaa huomioon huumeiden käytöstä johtuva hypersensitiivisyys eli kipuherkkyys.

Varsinaisia terveydenhuollon toimenpiteitä jonotyön sairaanhoitajilla oli vähän. Esimerkiksi haavojen hoitamiseksi useat nuoret pystyttiin ohjaamaan edelleen matalan kynnyksen terveyspalveluihin, missä tällaisille toimenpiteille on paremmat olosuhteet. Sairaanhoitajina meillä on kuitenkin ollut mahdollisuus tehdä pieniä hoitotoimenpiteitä sekä mittauksia jalkautuessa. Edellä kuvattujen palveluohjausten ja terveysneuvonnan lisäksi olemme kouluttautuneet C-hepatiitin ja HIV:n pikatestaukseen, joita meillä on tulevaisuudessa mahdollista tehdä testauksia nuorten elinympäristössä, mikäli tälle näyttäytyy tarvetta.

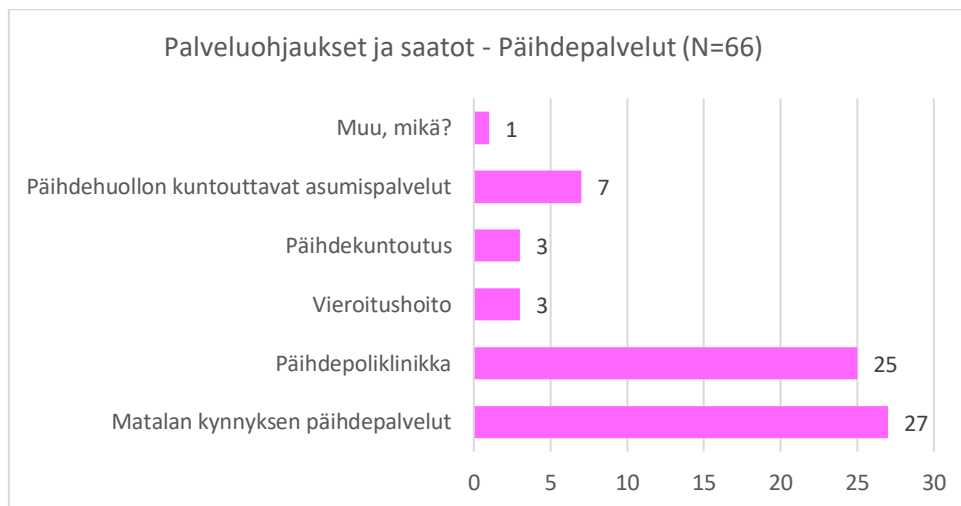
Monilla kohtaamillamme nuorilla on ollut hoitamattomia mielenterveys- ja päihdeongelmia ja erityisesti korona -epidemia ja siihen liittyvien rajoitusten vaikutukset olivat nähtävissä kaduille jalkautuvassa työssämme. Koronan myötä nuoret ovat olleet kokonaisvaltaisesti aikaisempaa huonovointisempia koska koronan vuoksi psyykkisten oireiden lisäksi myös heidän somaattiset sairautensa ovat jääneet hoitamatta. Tämä johtuu siitä, kun matalan kynnyksen toimipisteisiin pääsyä on rajoitettu tai ne ovat olleet kokonaan suljettu. Koronan vuoksi aikoja terveydenhuollon palveluihin on ollut entistä rajoitetummin tarjolla. Tapaamisissa nuoret ovat tuoneet ilmi yksinäisyyden tunteiden lisääntymistä ja ahdistuneisuuden kasvua. Myös epävarmuus tulevaisuudesta on ollut nuorten arjessa ollut uudella tavalla läsnä.

7.3 PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Tuetun asumisen tasopäätöksen saaneesta 106:sta jonotyön nuoresta asumisen tuen tarpeen arvioissa 76 (72 %) nuoren kohdalla oli arvioitu mahdollista runsaampaa päihteiden käyttöä ja tuen tarvetta päihdepalveluihin ohjauksen osalta. Arvioissa todettu nuorten päihdekäyttö ja päihdepalveluihin ohjauksen tarve on käynyt esiin kohtaamiemme tuetun asumisen jonoissa olevien nuorten kanssa työskentelyssä.

Jonotyössä kohtaamistamme nuorista suurimmalla osalla päihderiippuvuus on havaintojemme mukaan seurausta huumausaineiden ja lääkkeiden väärinkäytöstä. Asunnottomilla nuorilla päihteidenkäyttö näyttää sekakäyttönä (vrt. Salasuo 2005, 23). Nuorten itsensä kuvaaman päihdehistorian mukaan päihteidenkäyttö on alkanut verrattain nuorena ja kovemmat huumeet ovat astuneet melko nopeasti mukaan nuorten päihdekuvioihin. Rungas sekakäyttö aiheuttaa nuorten elämässä monimuotoisia ongelmia, joiden seurauksena useilla asiakkailla elämänhallinnan ongelmat ja asunnottomuus toistuvat.

Taulukko 13: Päihdepalveluihin liittyvä palvelujen tarve

Päihdehuollon eri palveluihin ohjasimme nuoria tammi-elokuun aikana 66 kertaa. Useimmin ohjasimme tai saatoimme nuoria päihdepoliikklinikalle 25 kertaa ja matalan kynnyksen päihdepalveluihin 27 kertaa. (Taulukko 13.) Matalan kynnyksen päihdepalveluihin ohjasimme nuoria muun muassa vieroitushoitolähetettä varten ja päihdeklinalle korvaushoidon arviointipoliikklinikalle lähetteen saamista varten. Kokemuksemme mukaan matalan kynnyksen päihdepalvelut ovat näyttäneet joustavimmaksi väyläksi saada nuorten päihderiippuvuuden hoito alulle, koska palveluun on mahdollista hakeutua ilman ajanvarausta koko palvelupisteen aukioloajan ajan.

Nuorten pääsyä päihdepoliikklinikoiden vastaanotoille ilman ajanvarausta (VIA-vastaanotot) voisi helpottaa myöhäistämällä niiden ajankohtaa. Nuorilla on harvoin rutiineja ja päivärytmiä, minkä vuoksi heidän on vaikeaa päästä vastaanotoille aamulla ja iltpäivisin vastaanotot ovat jo pääasiallisesti kiinni. Lisäksi nuorilla on haasteita muun muassa aikojen varaamisessa sekä varattujen aikojen muistamisessa. Havaintojemme mukaan asunnottomien päihderiippuvaisten nuorten tulisi päästä päihdehoitoon mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja oikea-aikaisesti eli juuri silloin kun nuori ilmaisee oman halunsa päästä hoitoon. Tällä hetkellä vieroitushoitoon pääsyä joutuu odottamaan noin kolme viikkoa ja hoitoon päästessä nuoren halu vieroittua on saattanut mennä jo ohi. Päihdehuollon palveluihin ohjatuista nuorten jonotyön asiakkaista vieroitushoitoon pääsi seurantakuukausien aikana kolme nuorta (5 %) ja edelleen päihdekuntoutukseen nuorista pääsi tammi-elokuun aikana kolme nuorta (5 %) (Taulukko 13).

Useimmat päihdepoliklinikoiden toiminnot vaativat sellaisia kognitiivisia ja psyykkisiä voimavaroja, joita ei kaikilta asiakasryhmämme nuorilta löydy. Näitä voimavaroihin liittyviä haasteita voisi helpottaa nopeuttamalla nuorten päihdehoitoon pääsemistä, jotta heidän orastava motivaationsa ei ehdi hiipua. Päihdehoitoon pääsemiseksi pitäisi riittää kevyt motivaatio. Osalla nuorista motivaatio voi herätä vasta sitten, kun päihdehoito on käynnistynyt ja nuoren vointi kohentunut. Parempi vointi motivoi jatkamaan hoitoa. Siten päihdehuollon hukkakäyntejä ei pitäisi nähdä haluttomuutena sitoutua hoitoon vaan osana hoitoon hakeutumisen prosessia. Pelkkään korvaushoidon arvioon liittyvälle ajanvaraukselle pääseminen voi viedä nuorelta kuukausia.

“Monen peruuntuneen käynnin jälkeen asiakkaan korvaushoidon arviointi vihdoinkin käynnistyi. Eka tapaaminen päihdepolilla oli jo 3.6. ja korvaushoidosta on puhuttu helmikuusta lähtien.”

Korvaushoidon arviointiin kuuluvat laboratoriotutkimukset edellyttävät henkilöllisyyden todentamista henkilöllisyystodistuksella, jollaisen olemassaolo ei asunnottomille nuorille ole itsestään selvää (ks. alla taloudellinen tilanne). Tästä syystä nuoren henkilöllisyyden todentamiseksi mukaan tarvitaan saattaja, joka pystyy todistamaan nuoren henkilöllisyyden ja allekirjoittamaan tutkimusnäytteet. Tämä saattaa osaltaan vaikeuttaa hoitoon hakeutumista. Ja vaikka henkilöllisyyspaperit ensimmäisellä kerralla löytyisivät, saattavat ne olla kadonneet seuraavaan kertaan mennessä.

Päihdehoitoon pääseminen vaikuttaa tuetun asumisen jonossa olevan nuoren asumistilanteeseen. Riittävän pitkän vieroitushoidon ja kuntoutusjakson jälkeen nuorella on mahdollisuus hakeutua päihdehuollon asumispalveluun ja tätä kautta edelleen kevyemmin tuettuun asumiseen eli tukiasumiseen omassa pienasunnossa. Päihdehoidon oikea-aikaisuuden lisääminen ja matala pääsykynnys saattaisi estää nuorten tilanteiden huononemisen ja tarpeen vahvemmin tuetuille asumismuodoille. Olisi siis taloudellisesti järkevää, että palveluketjut pystyttäisiin tekemään niin saumattomiksi, että nuori pääsee helpommin vieroitushoitoon ja siirtymään jälkeen kuntoutusjaksolle ja edelleen päihdehuollon asumispalveluun ja kevyemmin tuettuun tukiasumiseen. Tapaamistamme nuorista 7 (11 %) nuorta ohjattiin päihdehuollon asumispalveluihin (Taulukko 13).

Hoidon pirstaleisuus on haasteena: päihdehoitoa toteutetaan yhdessä paikassa, somaattisia sairauksia ja mielenterveyttä hoidetaan taas toisessa. Päihderiippuvuuteen liittyy monia liitännäissairauksia ja mielenterveydellisiä ongelmia, joten siihen liittyvän hoidon tulisi olla monialaista ja –amatillista. Päihdehoitoon pääsemisen kriteerit sekä itse hoidon käytännöt eroavat eri kaupunkien ja kuntien kesken. Yhdenmukaisuus hoidossa ja hoitoon pääsemisen kriteereissä on asia, jota tulee pohtia jatkossa.

Päihteidenkäyttö on erityisen tärkeää ottaa puheeksi jo perusterveydenhuollossa. Mitä aiemmin asiasta keskustellaan ja kartoitetaan tilannetta, sitä helpompi nuorten tilannetta on hoitaa – erityisesti, jos nuoren päihderiippuvuuden kehittyminen on vasta aluillaan. Päihderiippuvuuden hoito tulee rinnastaa palvelujärjestelmässä mihin tahansa muuhun sairauden hoitoon. Riippuvuuden hoitoon tarvitaan hoitosuunnitelma ja nuoren kanssa tulee miettiä konkreettisia keinoja, kuinka hoitotavoitteisiin päästään ja miten nuori saadaan kiinnittymään mielekkääseen ja päihteettömään arkeen.

*“Korvaushoito on vaa sellast lääkkeiden hakuu, eikä kauheen kuntouttavaa, et ois vaik päiväks jotain tekemist”.
“Jos mä en vedä kamaa ni mitä muutakaa mä sit tekisin sen päivän?”*

Päihdehoidossa erityisen olennaista on sen huomioiminen, että otettaessa jotain pois, on tilalle voitava antaa jotain päihteet korvaavaa nuoren arjessa. Päihteetön elämä saattaa alkaa tuntua liian ahdistavalta, jos entisen merkityksen eli päihteiden tilalle ei saada luotua uutta merkitystä. Tästä yhtenä esimerkkinä ovat vertaisena ja kokemusasiantuntijana toimiminen. Nuorille tarjolla olevan päihdehoidon tulisi siten olla monipuolisempaa ja nuorten kokonaistilanteen huomioivampaa, jotta nuoren tarpeita ja kuntoutumista

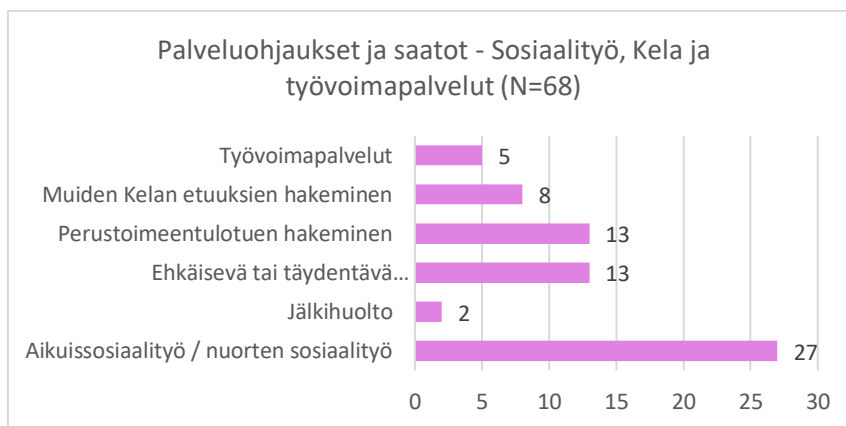
pystyttäisiin tukemaan kattavammin. Hoitojen tulisi myös järjestyä nuorten tarpeiden mukaisesti ja niiden tulisi vastata sisällöllisesti nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. Päihdekuntoutusten tulisi myös olla riittävän pitkiä.

7.4 SOSIAALITYÖ, KELA JA TYÖVOIMAPALVELUT

Hanketyössä kohtaamiemme asunnottomien nuorten arjessa näkyvät pienituloisuus tai tulottomuus sekä kyvyttömyys tai vaikeudet huolehtia tulojen jatkuvuudesta. Vain harvat kohtaamistamme nuorista olivat palkkatyössä ja suurin osa heistä eli Kelan etuuksien – ja etenkin perustoimeentulotuen varassa. Monelle nuorelle omaan toimeentuloon liittyvä etuuksien haku ja asioiden hoito näyttäytyivät vaikeana. Ne voivat vaatia nuorelta sellaista oma-aloitteisuutta ja vaivannäköä, että asiat jäävät usein hoitamatta tai niiden hoito viivästyy. Nuorten valmiudet asioiden hoitamiseen voivat myös olla ylisukupolvisia, jolloin taitoja asioiden hoitamiseen ei lapsuudessa vallinneiden olosuhteiden ja vanhempien heikon aseman vuoksi ole koskaan opittu (Saari 2015, 144).

Kaikilla kohtaamillamme nuorilla ei myöskään ollut nimettynä sosiaalityöntekijää, jotka voisivat heitä Kela- tai muissa asioinneissa auttaa (ks. myös edellä kappale Nuorten kanssa työskentely). Tammikuussa 2021 tietun asumisen jonoissa olevista nuorista (106 nuorta) vain noin puolella oli nimettynä vastuusosiaalityöntekijä tai -ohjaaja sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmässä. Heistä noin kolmanneksella oli asiakastietojärjestelmään tehtyjen kirjausten perusteella olevan tiivis ja hyvä sosiaalityön asiakassuhde. Muiden nuorten osalta kirjauksista oli tulkittavissa, ettei nuorta yrityksistä huolimatta oltu joko tavoitettu eikä asiakassuhde ollut joko käynnistynyt laisinkaan tai se oli keskeytynyt nuoren useiden hukkakäyntien vuoksi, jolloin nuori ei ollut varatuista ajoista huolimatta saapunut tapaamaan työntekijäänsä. Näitä, sekä sosiaalityön palveluista tippuneita, että sosiaalityön palvelujen ulkopuolelle jääneitä nuoria olemme nyt tavoittaneet ja ohjanneet heitä sosiaalityön tuen piiriin.

Taulukko 14: Sosiaalityöhön, Kelaan ja työvoimapalveluihin liittyvät palvelutarpeet

Nuorten sosiaalityöhön ohjasimme asunnottomia nuoria tammi-elokuun aikana yhteensä 27 kertaa ja lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöhön 2 kertaa (Taulukko 14). Omassa työssämme lähtökohtana on saattaa nuori sosiaalityön ja palveluiden piiriin, mikäli nuori kokee tarvitsevansa ja hyötyvänsä sosiaalityön kontaktista, eikä hänellä ole sellaista entuudestaan ollut. Työskentelemme siis niin sanotusti nuorten sosiaalityön tai jälkihuollon suuntaan aina, kun se on nuoren toiveen mukaista.

Sosiaalityön tehtävänä on auttaa marginaaliin ajautuneita tai ajettuja asunnottomia pois marginaalista (Juhila ym. 2002, 13-17). Sosiaalityössä nuorilla on oikeus sosiaalihuoltolain (2014/1301) 36 §:n mukaiseen palvelutarpeen arviointiin ja 39 §:n mukaiseen asiakassuunnitelmaan. Lisäksi sosiaalihuoltolaissa (8 §) säädetään sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen velvollisuudesta seurata ja edistää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301). Käytännössä sekä palvelutarpeen

arviointi että asiakassuunnitelma ovat tärkeitä sosiaalityötä ohjaavia menetelmiä, joilla parhaassa tapauksessa pystytään ennaltaehkäisemään nuorten asunnottomuutta tai nuorten asunnottomuuden pitkittymistä. Käytännössä tämä edellyttää myös nuoren ja sosiaalityöntekijän välisiä säännöllisiä tapaamisia. (Josefsson 2007, 97-98.)

Palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja erityisen tuen lisäksi nuorten sosiaalityössä käsitellään ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen hakemukset ruokaan, lääkkeisiin ja matkakorttiin. Tällaisia akuuttia toimeentulotukea vaativia tilanteita kohtaamillamme nuorilla tuli vastaan hanketyössämme 13 kertaa (Taulukko 14). Kokemuksemme mukaan yhteistyö alueen sosiaalityöntekijöiden kanssa (nuorten sosiaalityö ja jälkihuolto) on sujunut pääasiallisesti hyvin. Parhaimmillaan olemme onnistuneet luomaan nuorten omien työntekijöiden kanssa yhteisasiakkuuksia ja hoitaneet nuorten asioita yhdessä.

”Ilmoitettiin asiakas (tilapäismajoitus) jonoon ja järjestettiin hänelle yhteistyössä alueen stt:n kanssa maksusitoumukset lääkkeisiin, henkilöpapereihin, hsl-lippuun ja ruokakauppaan.”

”Oma stt soitti ... Sovittiin, että jonotyö tavoittelee asiakasta ja kannustetaan tätä hakemaan kela ja henkilökortti, sekä puhelin. Stt maksaa puhelimen kuuttia vastaan.”

Yhteistyöasiakkuuksiin liittyvää konkreettista yhteistyötä olemme tehneet kevään ja kesän aikana nuorten sosiaalityön ja jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa 30 kertaa. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtyyn yhteistyöhön sisältyy lukuisia selvitystä ja konsultaatiota edellyttäneitä tilanteita. Kuten terveyspalvelujen osalta myös sosiaalityön palvelujen osalta nuorten tukeminen asioinnissa on ollut tärkeää etenkin tilanteissa, joissa työntekijä ei ole ollut entuudestaan nuorille tuttu tai nuorilla on ollut kokemus siitä, etteivät he ole aikaisemmin tulleet kuulluksi tai ymmärretyksi sosiaalitoimessa.

Erilaisissa Kelan hakemusasioissa olemme pystyneet olemaan nuorille tukena sekä yleisen ohjauksen ja neuvonnan osalta, että palveluohjauksena (hakemusten täyttäminen) 21 kertaa. Perustoimeentulotukeen liittyvää palveluohjausta eli hakemusten täyttämistä tukena olemista on ollut nuorten kanssa 13 kertaa ja muihin etuuksiin liittyvää palveluohjausta 8 kertaa (Taulukko 14).

”Kiirehditty asiakkaan vuokravakuuspäätöstä Kelaan, perusteena asunnottomuus. Kela siirtänyt hakemuksen kiirejonoon.”

Kelan etuuksiin liittyvien palveluohjausten määrä kertoo siitä, että ainakin osalle asunnottomista nuorista Kelaan ja toimeentulotuen hakemiseen liittyvä sähköinen asiointi verkossa vaikuttaisi olevan luontevaa. Sähköisen asiointin sijaan asunnottomien nuorten ongelmana näyttäytyy pikemminkin se, että Kelan etuuksien hakeminen vaatii nuorilta säännöllistä toimimista monien eri tahojen kanssa. Pelkästään perustoimeentulotuen hakeminen Kelasta edellyttää tiliotteiden ja laskujen toimittamista Kelaan toimeentulotukihakemuksen liitteeksi. Kun arjessa tai asumisessa ei ole pysyvyyttä asioiden hoito ja erityisesti liitteiden toimittaminen Kelaan on nuorille haastavaa.

Nuorilla ei myöskään välttämättä ole soveltuvia laitteita, joilla asioiden sähköinen hoito verkossa onnistuu. Toisaalta, vaikka soveltuva laite löytyisikin, voi olla, että nuorella ei ole käytössään pankkitunnuksia asioiden hoitamiseen. Lisäksi ongelmia aiheuttavat puhelinten tai puhelinajan puuttuminen sekä se, että Kelan puhelinpalvelut, kuten jonottaminen on maksullista. Kelaan jonottaminen voi kestää pitkään, mikä vie nuorilta kallisarvoista puheaikaa. Usein asunnottomilla nuorilla ei ole käytössään pysyvää puhelinliittymää, vaan liittymät ovat prepaid-liittymiä, joissa suurimmassa osassa on palvelunumerorajaus, johon Kelan numero kuuluu. Hanketyössämme olemme olleet tukena nuorille Kelan etuuksiin liittyvissä selvittelyissä. Kelan Kelmu -palvelusta saamme tarkistettua nuorten etuuksien ajankohtainen tilanne ja se, onko nuori hakenut toimeentulotukea, milloin tuet ovat maksussa tai pyytääkö Kela nuoren toimeentulotukihakemukseen liittyen lisäselvityksiä.

Eryyisenä Kelaan ja asiointiin liittyvänä ongelmana asunnottomilla nuorilla näyttöytyy pankkitunnusten ja voimassa olevan henkilöllisyystodistuksen puuttuminen. Toimeentulotuen saaminen Kelasta edellyttää useimmiten toimeentulotukihakemuksen liitteeksi useampia liitteitä. Eryyisesti liitteeksi pyydetään usein ajan tasalla olevaa tiliotetta, jota nuori ei saa toimitettua hakemuksensa liitteeksi, mikäli hänellä ei ole käytössään pankkitunnuksia tai henkilöllisyystodistusta. Nuorilla henkilöllisyystodistus on saattanut kadota tai se on varastettu ja saadakseen uuden henkilöllisyystodistuksen nuoren on ensin haettava Kelasta toimeentulotukea henkilöllisyystodistukseen oikeuttavaan maksusitoumukseen poliisiasemalle. Poliisin lupapalveluihin ohjasimme tammi-elokuussa nuoria 8 kertaa. Nämä ohjaukset liittyivät nuorilla henkilöllisyystodistuksen tai passin hakemiseen. Ohjauksesta huolimatta henkilöllisyystodistuksen hakeminen on osoittautunut haasteelliseksi ja nuoret tarvitsevat asiassa paljon tukea ja muistuttelua. Paikoin tuki ja muistuttelukaan ei auta, koska osalla nuorista henkilöllisyystodistuksen hakuun voi vaikuttaa voimassa oleva etsintäkuulutus ja kiinnijäämisen pelko, jonka takia nuori ei halua olla tekemisissä virkavallan kanssa.

Henkilöllisyystodistuksen hankintaa vaikeuttaa myös se, ettei Kela korvaa henkilökorttiin tarvittavia valokuvia ja täydentävää tukea niihin saa yleensä haetuksi vasta jälkikäteen kuittia vastaan, jolloin tähän tarkoitukseen myönnetty toimeentulotuki on jo käytetty ja kuvat ovat edelleen ottamatta. Nämä tilanteet saattavat toistua asunnottomilla nuorilla ja nuori joutuu kerta toisensa jälkeen hakemaan uuden henkilöllisyystodistuksen. Henkilöpapereiden puute vaikuttaa puolestaan siihen, ettei nuori saa pankkitunnuksia tai uutta pankkikorttia kadonneen tilalle. Tällöin saadut tuet uhkaavat pahimmassa tapauksessa jäädä nuoren tilille, jos nuori ei pysty todistamaan henkilöllisyyttään. Toisena vaihtoehtona on etuuskien kierrättäminen kaverin tilin kautta. Kavereiden tilien käytössä on kuitenkin omat ongelmansa: Usein nuoret joutuvat maksamaan kavereilleen pienen summan heidän pankkitilinsä käytöstä ja pahimmassa tapauksessa kaveri käyttää rahat itse eikä nuori saa rahoista penniäkään.

Edellä kuvattuja tilanteita on pyritty ratkomaan Kelassa käyttöön otetun prepaid -kortin avulla, jonka myötä toimeentulotuen hakijalla ei enää tarvitse olla omaa tiliä käytössään. Akuutissa tilanteessa nuorilla on myös mahdollisuus hakea sosiaalitoimesta ehkäisevää toimeentulotukea väliaikaiseen henkilöllisyystodistukseen ja valokuviin, jolla hän pystyy todistamaan henkilöllisyytensä ja nostettua omalle tililleen maksetut rahat.

Nuorten tuetun asumisen arvioissa korostuvat maininnat ulosotossa olevista velkasaatavista ja maksuhäiriömerkinnät. Ulosotossa olevat velat koostuvat useimmiten vuokratelasta, rikosperusteisista veloista tai muista maksamattomista laskuista (esim. puhelinlaskut, terveydenhuollon laskut ja hsl:n sakot). Ottaessamme velat puheeksi nuorten kanssa monellakaan nuorella ei tuntunut olevan tarkkaa tietoa heidän velkojensa suuruudesta. Nuorten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella vaikuttaa siltä, etteivät nuoret välttämättä koe maksamattomia laskuja ja ulosottoon kertyneitä velkojaan häpeän aiheina vaan nuoret puhuvat veloistaan melko avoimesti. Velkoihin saatetaan suhtautua jopa hieman välinpitämättömästi eikä merkinnän vaikutus omaan tulevaisuuteen tunnu aiheuttavan kovastikaan huolta nuorissa. Postiosoitteeseen tai postilokeroon tulleita ulosoton kirjeitä ei enää avata tai edes haeta, eikä poste restanteen kannata edes hakeutua, jos nuori ei pysty todentamaan henkilöllisyyttään (ks. edellä).

Maksuhäiriömerkinnällä on laaja-alaiset vaikutukset pitkälle nuorten tulevaisuuteen niin asunnon saamisen kuin myös työnteon ja toimeentulon näkökulmasta. Suurin osa vuokranantajista edellyttää asunnonhakijoilta luottokelpoisuutta, joka rajoittaa jo itsessään mahdollisuuksia löytää asuntoa omatoimisesti. Jos nuori kuitenkin onnistuu saamaan asunnon luottohäiriömerkinnästä huolimatta, kotivakuutuksen saaminen asuntoon on vaikeaa nuorelle, joilla on maksuhäiriömerkintä. Nuoren kanssa työllistymisestä keskustellessa saattaa käydä ilmi, ettei nuori koe töihin menoa kannattavana, sillä ulosoton osuus potentiaalisista palkkatuloista on nuorelle käyttöön jäävän niin sanotun ulosoton suojaosuuden jälkeen mahdollisesti niin suuri, että eläminen toimeentulotuella näyttöytyy heille kannattavampana. Tämä saattaa myös houkutella nuoria tekemään työtä "pimeästi", jolloin ulosotolta vältytään. Tällöin nuorten eläkekertymä jää pieneksi, joka sekään ei vaikuttaisi näyttöytyvän tässä hetkessä nuorilla huolenaiheena.

Nuorten maksuhäiriömerkinnöissä näkyvät myös nuorten vuokranmaksuongelmat ja niiden toistuminen. Asunnottomuuden uusiutumisen ennaltaehkäisemisen näkökulmasta tilannetta ei helpota se, että Kelassa on yleistä maksaa vuokrien osuuksia nuorten omille tileille ja nuoret vaikuttavat ajattelevan helposti, että aiemmin kaikki tilille tullut raha on ollut omaan käyttöön eivätkä he välttämättä ymmärrä, että pankkitilille tulleesta rahasta tulisi nyt maksaa vuokra. Vuokraan myönnetyn toimeentulotuen käyttäminen toisiin tarkoituksiin saattaa tapahtua myös tuetussa asumisessa, mikäli vuokranmaksua ei valvota. Mikäli vuokravelkaa kertyy silti, vuokravelkaan tulee tehdä maksusuunnitelma, jossa huomioidaan nuoren maksukyky ja ennaltaehkäistään hänen lisävelkaantumisensa.

Asunnottomuuden uusiutumisen ennaltaehkäisemiseksi nuorten asuminen ja vuokranmaksu olisi hyvä ottaa aktiivisesti puheeksi myös sosiaalityössä. Ymmärrys tällaisen, asumis-/taloussosiaalityöhön liittyvän näkökulman omaksumisen tärkeydestä onkin viime aikoina vahvistanut otettaan aikuissosiaalityössä. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä asunnottomuusriskien tunnistaminen on tärkeää, joista viitteitä antavat muiden laskujen maksu, nuoren päihdeidenkäyttö ja elämänhallinnalliset asiat. Samoin erityisesti vuokraveloista johtuvan asunnottomuuden uusiutumisen ennaltaehkäisyssä on olennaista kiinnittää huomiota nuoren vuokranmaksuun jatkoasumisen turvaamiseksi.

Työvoimapalveluihin tehtyjä palveluohjauksia oli tammi-elokuun aikana viisi (Taulukko 14). Työvoimapalveluihin tehtyjen palveluohjausten vähäinen määrä kertoo työskentelymme kohteena olevien nuorten sosiaalisesta tilanteesta ja päihdeidenkäytöstä.

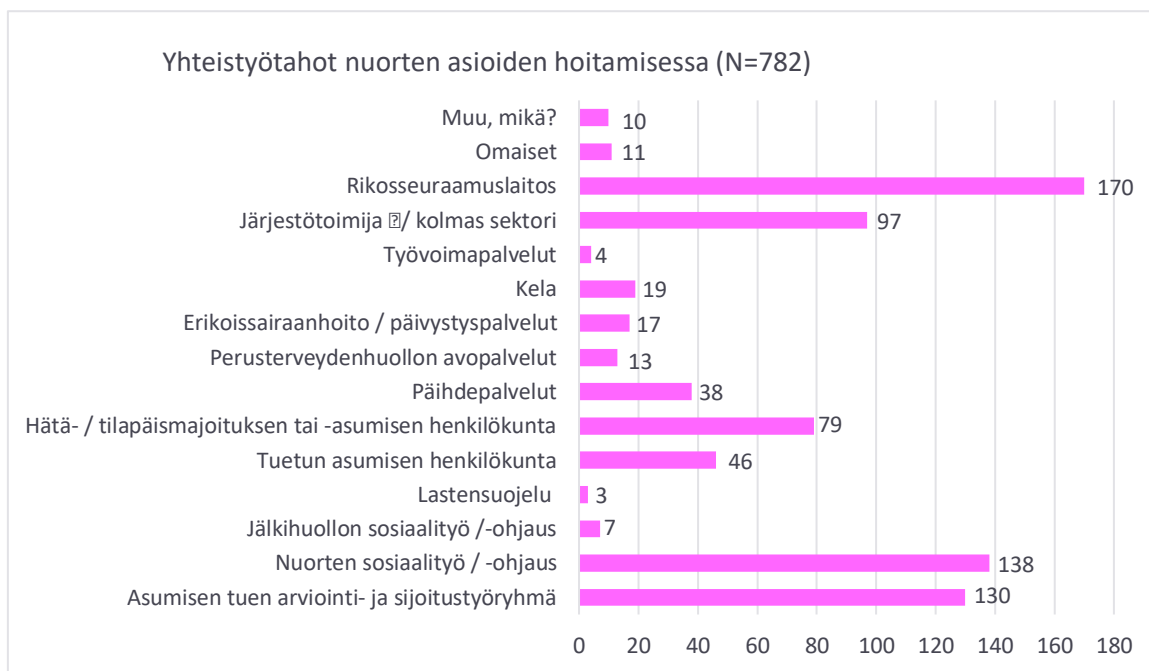
“Työllisyyspalveluiden asiantuntija totesi, ettei hänen konstinsa riitä asunnottoman päihdekäyttäjän tukemiseksi ja ohjasi tämän kuntouttavan tiimin asiakkaaksi. Työllisyyspalvelut ehdottaa nuottivalmennusta tai kela-kuntoutusta, otetaan yhteyttä oma stt.”

Useimmille tuetun asumisen jonoissa oleville nuorille työnhakijana olemisen velvoittaminen työllistyminen ei ole ajankohtaista vaan ensin tarvitaan esimerkiksi päihdekuntoutusta ja nuoria kuntouttavia palveluja. Olisikin tärkeää, että erityistä tukea tarvitsevien nuorten tosiasialliset tilanteet huomioitaisiin myös työllisyyspalveluissa. Tämä on tärkeää siksi, että nuorten tämän hetkessä elämäntilanteessa ja esimerkiksi päihdekierteessä saamat työvoimapolitiittiset sanktiolausunnot vaikuttavat epämotivoivasti heidän mahdollisuuksiinsa päästä kiinni yhteiskuntaan ja työmarkkinoille vielä pitkälle tulevaisuudessa ja sellaisessakin elämäntilanteessa, jossa he ovat kuntoutuneet.

8 YHTEISTYÖTAHOT JA HAVAINTOJA PALVELUJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDESTA

Edellä kuvattuun asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevien nuorten kanssa työskentelyyn sisältyy runsaasti yhteistyötä eri sote- ja järjestötoimijoiden kanssa. Suurimpia yhteistyötahojamme ovat olleet oman toimipisteemme eli Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän työntekijät, perhe- ja sosiaalipalveluiden nuorten sosiaalityö, jälkihuolto ja lastensuojelu sekä Rikosseuraamuslaitos (RISE) (Taulukko 15).

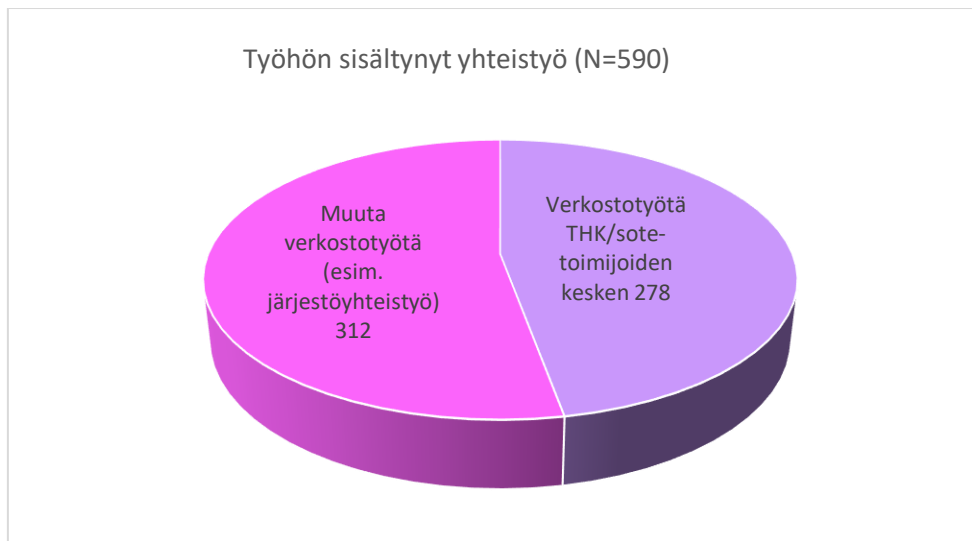
Taulukko 15: Yhteistyötahot nuorten asioiden hoitamisessa

Lisäksi olemme tehneet yhteistyötä eri järjestö- ja kolmannen sektorin toimijoiden, hätä- ja tilapäismajoituksen henkilökunnan, tuetun asumisen palveluntuottajien, terveys- ja päihdepalvelujen henkilökunnan, nuorten omaisten sekä Kelan ja työvoimaviranomaisten kanssa. Muina yhteistyötätahoina ovat olleet etsivä lähityö, poliisi, nuoren tukihenkilö ja edunvalvonta. Kaikkiaan yhteistyötä sisältäneitä tilanteita meillä on ollut nuorten asioiden hoitamisessa eri toimijoiden kanssa yhteensä 782 kertaa. (Taulukko 15).

Nuorten asioiden hoitamiseen liittyvää verkostoyhteistyötä terveys- ja hyvinvointikeskusten / julkisen sektorin sosiaali- ja terveyspalveluissa toimivien tahojen kanssa meillä on ollut 278 kertaa ja järjestötoimijoiden kanssa 312 kertaa. Verkostotyöskentelymme on siis ollut runsasta ja kaikkiaan 590:ssä (36 %) nuorten asioiden hoitoa sisältäneessä tilanteessa työmme sisälsi verkostotyötä sote-toimijoiden ja/tai järjestötoimijoiden kanssa. (Taulukko 16.)

Taulukko 16: Työhön sisältynyt yhteistyö

Edellä kuvatun verkostoyhteistyön lisäksi olemme osallistuneet useista eri toimijoista koostuviin, säännöllisesti tapaaviin verkostoihin. Näistä verkostoista olemme osallistuneet säännöllisimmin Jalkautuvien verkostoon, Nopsa- eli nopean huometiedon verkostoon, YRE (Yhteistyössä rikoksettomaan elämään) -verkostoon sekä julkisen sektorin eri sote-palveluiden työntekijöistä koostuvaan ppt-verkostoon. Verkostoituessa muun muassa jalkautuvaa työtä tekevien eri toimijoiden kanssa, on mahdollista saada nopeasti ja ajantasaisesti tietoa kadulta. Ppt-verkostossa on taas mahdollista konsultoida paljon palveluja tarvitsevan asiakkaan tilanteesta laajaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten verkostoa.

8.1 ASUMISEN TUEN ARVIOINTI- JA SIOITUSTYÖRYHMÄ JA NEULAPADONTIEN ARVIOINTIYKSIKKÖ

Hanketyössämme on luonnollisesti korostunut yhteistyö Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmän työntekijöiden kanssa tehty yhteistyö (130 kertaa) (Taulukko 15). Asumisen tuen arviointi- ja sijoitustyöryhmään kuuluvat meidän lisäksemme SAS-sijoittajat ja sosiaalityöntekijät, yli 30-vuotiaiden jonotyö sekä Neulapadontien arviointiyksikön sosiaalihojaajat. SAS-sijoittajien kanssa pidämme lähes päivittäin yhteyttä nuorten jonotilanteesta ja tavoittamiemme nuorten yhteystiedoista, joka on olennaista oikea-aikaisen asuttamisen näkökulmasta. Lisäksi päivitämme Asumisen tuen SAS-sijoittajien kanssa nuorten jonotilanteita säännöllisesti, jotta nuorten tuetun asumisen jonotilanne saadaan pidettyä ajan tasalla. Asumisen tuen SAS-sijoittajat huolehtivat Asumisen tuen jonoista ja he tekevät nuorten sijoituspäätökset näiden muuttaessa tuettuun asumiseen.

SAS-sijoittajien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävässä työssä korostuvat nuorten jonotilanteiden ja arvioiden sisällöllinen päivittäminen, jolla on merkitystä nuorten ohjautumisessa tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Tämä tarkoittaa nuoren tilanteen seuraamista onko hän muuttuneen tilanteensa perusteella edelleen jonossa hänelle soveltuvaan asumispalveluun. Mikäli nuoren tilanne on muuttunut, keskustelemme tilanteesta nuoren kanssa ja pohdimme joko paikan vaihtoa SAS-sijoittajan kanssa tai ohjaamme nuoren uuteen tuetun asumisen tarpeen arviointi- ja sijoitustyöryhmän sosiaalityöntekijälle kevyemmin tuetun asumisratkaisun hakemiseksi.

Tarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjautumisen näkökulmasta tärkeäksi yhteistyötahoksi on osoittautunut Asumisen tuen Neulapadontien arviointiyksikkö, missä nuorten arjen toimintakykyä voidaan arvioida käytännössä. Nuorten jonotyön sosiaalihojaajilla on mahdollista (jonotyön case-kokouksissa) esittää omista jonoissaan olevia nuoria Neulapadontien arviointiyksikölle alkuhaastatteluun. Esimerkiksi Nuorisotasuntoliiton (NAL) jonoista arviointiyksikköön on sijoittunut useampi nuori. Mikäli tuettuun

asumiseen jonottava nuori sijoittuu arviointiyksikköön, nuoren sosiaaliohjaus siirtyy arviointiyksikölle. Näissä tilanteissa jonotyön sairaanhoitajat työskentelevät tarvittaessa arviointiyksikön sosiaaliohjaajan työparina nuoren asioissa. Nuorten terveydentilaan liittyvät kysymykset ovat yleisimpiä syitä jonotyön sairaanhoitajien ja Neulapadontien arviointiyksikön yhteistyölle.

Asuminen Neulapadontien arviointiyksikössä on väli aikaista ja se kestää maksimissaan kuusi kuukautta. Arviointijakson aikana saadun kokonaisvaltaisen tilannearvion perusteella meillä on yhdessä Neulapadontien henkilökunnan kanssa mahdollista suositella pienemmällä tuella pärjääviä nuoria SAS-prosessin kautta Asumisen tuen kevyemmin tuettuun tukiasumiseen. Joidenkin nuorten kohdalla arviointijaksolta saadun tiedon perusteella on nähty asianmukaiseksi vaihtaa nuoren jonotuspaikkaa toisen tuetun asumisen yksikön jonoon. Vaihtoista keskustelemme aina nuoren itsensä kanssa ennen kuin otamme vaihdon puheeksi SAS-sijoittajan kanssa. Arviointijakson päätteeksi osan nuorista kohdalla on todettu, että nuori jonottaa oikeaan paikkaan tuetun asumisen jonossa.

8.2 NUORTEN SOSIAALIPALVELUT, LASTENSUOJELU JA KELA

Työskentely alueen nuorten sosiaalityön kanssa (138 kertaa) on korostunut työssämme (Taulukko 15). Oma kokemuksemme on, että hanketyössä tekemämme nuorten aktiivinen tavoittelu ja heidän ohjaamisensa nuorten sosiaalityöhön on otettu pääosin hyvin vastaan. Hanketyön edetessä ja toimintamme tullessa tutummaksi vastavuoroiset yhteydenotot nuorten sosiaalityöstä ovat kasvaneet. Hanketyön alussa epäselvyyttä aiheutti se, millainen työrooli nuorten jonotyöllä on ja onko nuorten jonotyöllä mahdollisuus ottaa aikuissosiaalityön vastuu nuorista. Työskentelemme kuitenkin toimissa, joten tällaista mahdollisuutta meillä ei ole. Yhteistyön myötä tällaisia epäselvyyttä sisältäviä tilanteita on enää harvemmin.

Hanketyössä tekemämme nuorten aktiivinen tavoittelu ja palveluohjaus nuorten sosiaalityöhön - ja työskentely nuorten sosiaalityön suuntaan ja yhteistyö nuorten sosiaalityön kanssa on sujunut pääosin hyvin. Edellä kuvatusti nuorten tavoittelulle tai jalkautuvalle työskentelyotteelle ei välttämättä ole edelleenkään aikaa sosiaalityön arjessa. Jalkautumalla nuorten arkeen olemme pystyneet olemaan nuorten sosiaalityön tukena nuorten tavoittamisessa ja sekä sosiaalityön että muiden palvelujen piiriin ohjaamisessa. Asiakassuhteen muodostumisen jälkeen työtä on parhaimmillaan tehty yhdessä, osana nuorten sosiaalityön palvelutarpeen arviointia ja siihen perustuvaa sosiaalityön asiakassuunnitelmaa.

“Yhteistyö alueen sos.työntekijän ja tilapäismajoituksen työntekijän kanssa erittäin toimivaa.”

Osalla kohtaamistamme nuorista on ollut asiakkuus lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityössä, jonka vuoksi jälkihuolto on ollut yksi yhteistyökumppanimme nuorten asioiden hoidossa. Kokemuksemme mukaan yhteistyö jälkihuollon sosiaalityön kanssa on ollut toimivaa. Lastensuojelulla on puolestaan ollut suuri merkitys niiden nuorten kohdalla, joilla on lapsia. Omia lapsia omaavien nuorten kohdalla olemme olleet yhteydessä lastensuojeluun, joka on liitetty mukaan nuorten yhteistyöverkostoon.

Sosiaalitoimen ohella myös Kela on ollut tärkeä yhteistyökumppani meille. Kelalla on ollut olennainen rooli nuorten yhteystietojen saamisessa. Tapaamisilla olemme voineet soittaa Kelaan yhdessä nuoren kanssa ja hakea hänelle suullisesti perustoimeentulotukea akuuteissa tilanteissa. Kokemuksemme mukaan Kelan palvelu ja Kelan kanssa asiointi on ollut joustavaa. Toimeentulotuen Kelasiirrossa ei kuitenkaan ole huomioitu kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien henkilöiden, kuten esimerkiksi asunnottomien nuorten nopeasti muuttuvia elämäntilanteita. Esimerkkinä tästä toimivat nuorten henkilöllisyystodistusten ja pankkitunnusten puuttuminen, jotka aiheuttavat nuorten asioinnissa jatkuvaa päänvaivaa sekä nuorille itselleen, että heidän asioitaan hoitaville sosiaali- ja järjestösektorin toimijoille.

8.3 TERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT

Yhteistyö terveys- ja hyvinvointikeskuksien kanssa tehty yhteistyö on sisältänyt nuorten kanssa tehtyjä yhteydenottoja heidän hoitoonsa liittyvissä asioissa. Useissa tapauksissa kyse on ollut läheteiden tarpeesta esimerkiksi erikoissairaanhoidon piiriin tai nuorten somaattisten vaivojen vaatimasta kiireellisestä hoidosta.

Perusterveydenhuollon puolella nuorille on saatu käynnistettyä C-hepatiitin hoitoprosessi. Koska terveysasemat toimivat usein ensimmäisinä kontakteina nuorten hoidon piiriin saattamisessa (oli kyse sitten psyykkisistä tai somaattisista sairauksista), olisi tärkeää, että nuorten jonotyöllä olisi mahdollisuus saada yhteys terveysasemalle viranomaisnumeron kautta. Tällä hetkellä ajan varaaminen kyseisen numeron kautta ei ole ollut kaikissa tapauksissa mahdollista, vaan ajanvarauksen saamiseksi olemme käyttämään takaisinsoittopalvelua. Nuorten jonotyön toimiessa liikkuvalla ja matalan kynnyksen työotteella takaisinsoittopalvelu ei ole riittävää asunnottomien nuorten auttamiseen tähtäävässä työssä. Toisinaan takaisinsoitto voi kestää useita tunteja, jolloin nuoren tapaaminen saattaa olla jo ohitse ja työntekijä joutuu tehdä ajanvarauksen ilman nuorta, mikäli hän on antanut siihen luvan. Jos nuori kuitenkin haluaa olla itse läsnä ajanvarausta tehdessä, ei se välttämättä onnistu takaisinsoitosta johtuen.

Yhteistyö terveysasemien päihde- ja mielenterveyshoitajien kanssa on keskittynyt muutaman alueen terveys- ja hyvinvointikeskukseen (THK). Yhteistyö on ollut pääasiassa hyvää ja onnistunut nuoren edun mukaisesti. Yhteistyötä on vaikeuttanut terveysasemilla pitkälle menevät vapaat ajat, jolloin nuori joutuu odottamaan tapaamista pitkään. Korona ja uuden potilastietojärjestelmän käyttöönotto on myös vaikeuttanut ajanvaraustilannetta entisestään.

Päihdepoliklinikoille nuorille on saatu tapaamisaikoja varattua hyvin ja myös ensikäyntiaikoja on saatu varattua hyvin nuorten tilanteet huomioiden. Osalle nuorista on heidän muuttuvista elämäntilanteista johtuen hankalaa asioida VIA-vastaanotoilla tietyn ajan puitteissa, joten on ollut hienoa, että päihdepoliklinikoiden työntekijät ovat joustaneet näissä tilanteissa parhaan kykynsä mukaan. Nuorten jonotyöntekijä on tärkeä linkki nuoren ja päihdepoliklinikan sekä korvaushoidon arviointipoliklinikan välillä. Päihdepoliklinikoilla yhteistyö on ollut sujuvaa nuorten jonotyön kanssa, mutta nuorten tilanteiden näkökulmasta katsottuna vastaanottoaikojen välit ovat heille liian pitkiä.

8.4 RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Sote -toimijoiden lisäksi erityisesti yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) kanssa on korostunut (170 kertaa) hanketyössämme (Taulukko 15). Yhteistyö nuorten jonotyön ja rikosseuraamuslaitoksen kanssa on ollut alusta alkaen toimivaa ja tiivistä ja se on ulottunut niin Uudenmaan alueen sisäpuolelle kuin rajojen ulkopuolelle sekä suljettuihin että avolaitoksiin. Yhteistyö nuorten jonotyön ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä on osan nuorista kohdalla saatu käynnistettyä jo heidän ollessa suljetussa laitoksessa, kun taas osan nuorten kohdalla työskentely on alkanut hänen päästessään koevapauteen tai ehdonlaiseen. Koronaepidemiasta johtuen työ on painottunut yhteydenpitoon etäyhteyksin, koska vankiloihin ei ole päästy tapaamaan vankeja.

Jokaisen nuoren kohdalla yhteistyötä on kehitetty yksilöllisesti ja nuoren tarpeiden mukaan. Työskentelyyn vaikuttavia tekijöitä ovat olleet mm. tuomion pituus, vapautumisajankohta, asiakkaan oma toive ja tarve sekä se, kuka nuoren asioita kykenee asemaansa nähden helpoiten ja parhaiten hoitamaan. Nuoren kanssa, jonka tuomion pituus ylittää hankkeen keston määräajan, työskentelyä ei välttämättä ole aloitettu vaan nuorten ajankohtaisten asioiden hoito jatkuu vankilan henkilökunnan toimesta. Jos nuori on ollut jonotyön asiakkuuden piirissä ennen vankeusrangaistuksen alkua, olemme olleet hänelle tukena sellaisessakin

tilanteessa, jossa nuoren tuomio kestää yli hankkeen määräajan. Oma kokemuksemme tällaisesta tukihenkilönä olemisesta on hyvä ja myös nuoret vaikuttaisivat hyötyvän tällaisesta vankeusajan tuesta.

“Mä koen et ekaa kertaa mul on mun elämässä sosiaaliviranomainen, johon mä koen et mä voin luottaa ihan 100% ja tiään et voin puhuu sulle mist vaan iha rehellisesti. Mulle on tärkeet, et mä tiään et sä oot siel sillon ku mä tarviin jonku jolle puhuu.” (Vangin kuvaus vastaanottamastaan tuesta)

Heinäkuussa Rikosseuraamuslaitos oli yhteistyötahona kaikkiaan 27 jonotyön piirissä olevan nuoren asioissa, mikä on yli viidennes (22 %) kaikista tuetun asumisen jonoissa olevista nuorista. Tuetun asumisen jonoissa olevien vankitaustaisten nuorten määrän ollessa näin suuri, olisi kohderyhmän nuorten sekä rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa ajatellen hyvä, että vankitaustaisten asiakkaiden asioissa voitaisiin sosiaalitoimissa olla yhteydessä nimettyihin työntekijöihin, joille heidän asioidensa hoitaminen olisi keskitetty.

8.5 JÄRJESTÖ- JA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJAT JA TUETUN ASUMISEN PALVELUNTUOTTAJAT

Järjestöillä ja kolmannen sektorin toimijoilla on olennainen rooli asunnottomien nuorten auttamisessa ja arjen kannattelussa. Hanketyössämme olemme tehneet paljon yhteistyötä järjestö- ja kolmannen sektorin hätä- ja tilapäismajoituksen henkilökunnan kanssa (79 kertaa) (Taulukko 15). Tässä yhteistyössä korostuvat jalkautuva työote, nuorten tavoittaminen ja ajantasaisen avun ja asumisratkaisun saaminen. Hätmajoituspalveluiden osalta merkittävä yhteistyötahon on ollut Sininauhasäätiön ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n kumppanuushankkeena toimivan nuorten kohtaamis- ja tukipiste Nuoli, jonne olemme jalkautuneet hankkeessa viikoittain tapaamaan asunnottomia nuoria. Nuolen henkilökunnan kanssa tehdyllä yhteistyöllä on ollut olennainen merkitys asunnottomien nuorten tavoittamisen ja palveluiden piiriin saamisessa.

Nuolen lisäksi olemme jalkautuneet koronan mahdollistamissa puitteissa myös muihin matalankynnyksen toimipisteisiin ja kadulle säännöllisesti Diakonissalaitoksen Tukialus- hankkeen työntekijöiden kanssa. Tammi-elokuun aikana järjestö- tai kolmannen sektorin toimija on ollut mukana 97:ssä kerralla nuorten asioiden hoitumisessa (Taulukko 15). Koronatilanteen helpottuessa jalkautuminen ja yhteistyö sekä järjestöjen ja kolmannen sektorin että kaupungin omana palveluna tuottaman Hietaniemen palvelukeskuksen matalankynnyksen toimipisteiden kanssa myös laajenee, koska pystymme lisäämään matalankynnyksen toimipisteisiin jalkautumista.

Tuetun asumisen yksiköiden henkilökunnan kanssa olemme tehneet yhteistyötä 46 kertaa, joka tarkoittaa jonossa olevien nuorten tilanteiden kartoittamista ja nuorten tavoittelua yhdessä tuetun asumisen henkilökunnan kanssa (Taulukko 15). Lisäksi olemme käyneet nuorten kanssa tutustumassa asumispalveluihin. Tällaista aktiivista yhteistyötä olemme tehneet muun muassa Sininauha Oy:n ylläpitämän Ruusulankadun nuorten asumisyksikön kanssa.

9 YHTEENVETO: ASUNNOTTOMIEN NUORTEN PALVELUTARPEET JA HAVAINTOJA PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTARPEISTA

Tämä sosiaalinen raportti perustuu Asumisen tuen nuorten jonotyössä kerättyyn aineistoon. Raportissa kuvaamme asunnottomien tai tuetun asumisen tarpeessa olevien asunnottomien nuorten elämäntilanteita ja palvelutarpeita hanketyössämme keräämiemme tilastojen ja nuorten kanssa työskentelyssä tekemiemme havaintojen näkökulmasta.

Raportin aineisto koostuu 182:sta tammi-elokuun 2021 aikana nuorten jonotyön piirissä olleesta asiakkaasta, joista valtaosa, 92 % (168) henkilöä on asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia 18–29-vuotiaita nuoria (Taulukko 1). Asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia ja usein palvelujen ulkopuolella olevia nuoria olemme tavanneet varatuilla ajoilla ja jalkautuessamme kaduille ja matalankynnyksen toimipisteisiin ja ohjanneet heitä aktiivisesti heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveystalvelujen ja muiden palvelujen piiriin. Työtä olemme tehneet nuorten omilla ehdoilla ja heidän oman toimintakykynsä mahdollistamissa puitteissa. Nuorten kanssa työskentelyssä olennaista on ollut nopea reagointi nuorten muuttuviin tilanteisiin ja työntekijöiden tavoitettavuus.

Nopean reagoinnin ja oman tavoitettavissa olemisemme ohella asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevien nuorten kanssa työskentelyn käynnistäminen on edellyttänyt meiltä etenkin kevään 2021 aikana lukuisia tavoittelu- ja yhteydenottoyrityksiä nuorten puhelimien joko kadotessa tai puhelinnumeroiden vaihtuessa tiuhaan. Asunnottomien nuorten tavoittaminen on tärkeää heidän oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen asuttamisen näkökulmasta, heidän jonotilanteidensa ajantasaisena pitämiseksi ja nuorten saattamiseksi myös muiden heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin, joista he ovat joko aikaisemmin pudonneet tai joita ilman he ovat jääneet kokonaan. Arviomme mukaan olemme tavoittaneet tuetun asumisen jonoissa tammi-elokuun aikana olleista nuorista yli 90 %. Tarkkaa lukumäärää tavoittamistamme nuorista on vaikea määritellä, koska tuetun asumisen jonot ovat jatkuvassa muutostilassa sekä jonoon tulevien, että jonosta poistuvien nuorten vuoksi.

Nuorten sinnikkään tavoittelun lisäksi asunnottomien nuorten kanssa työskentelyssä ja heille tarjoamaamme tukeen kiinnittymisessä erityisen tärkeää on ollut antaa heille riittävästi aikaa luottamuksellisen asiakassuhteen rakentumiseen. Tämä on edellyttänyt työntekijöiltä pitkäjännitteisyyttä ja kärsivällisyyttä. Työssämme olemme toteuttaneet kiinnipitävää työtettä, jonka myötä kaikilla nuorilla on ollut mahdollisuus ottaa meihin yhteyttä jälkikäteen ja vasta tilanteessa, joissa he ovat itse valmiita ottamaan tukea ja apua vastaan sekä alun tuesta kieltäytymisen jälkeen tai lukuisista aikaisemmista hukkakäynneistä tai -saatoista huolimatta, ilman että olisimme heitä hylänneet. Kokemuksemme mukaan kiinnipitävä työote on myös tuottanut tulosta ja monet nuorista ovat vähitellen tarttuneet tarjoamaamme tukeen ja alkaneet luottaa meihin. Hanketyön näkökulmasta tämä on tarkoittanut nuorten kanssa työskentelyn syventymistä ja luottamuksellisen asiakassuhteen rakentumista alun tavoittelutyöhön ja hukkakäyntien- ja saattoihin painottuneen työskentelyn sijaan.

Nuorten havahtuminen ja/tai hidas kiinnittyminen tarjoamaamme tukeen on havaintojemme mukaan korostunut erityisesti hankkeen sairaanhoitajien työssä. Erityisesti terveydentilaan liittyvät asiat ja kysymykset otetaan puheeksi vasta pidemmän ajan työskentelyn myötä ja usein vasta tilanteissa, joissa perustarpeiden tyydyttämiseen ja toimeentuloon liittyvät asiat ovat hoidossa. Nuorille tarjoamamme monialainen tuki ja erityisesti julkisia terveystalveluja ja päihdepalveluja edustavien sairaanhoitajien jalkautuminen

kaduille on myös monelle nuorelle palveluna täysin uutta. Tällaiselle palvelulle on myös selkeästi tarvetta. Kun sairaanhoitajien ammattitaito on yhdistettävissä sosiaalialan ammatilliseen toimintaan ja sosiaali- ja terveystiedot yhdistävä monialainen yhteistyö mahdollistuu, pystytään asunnottomia nuoria auttamaan kokonaisvaltaisesti. Tämä on olennaisen tärkeää asunnottomien nuorten auttamiseksi sekä heidän akuuttien tuen tarpeidensa ratkaisemisen, että heidän tarpeidensa mukaisten pitkäkestoisempien sosiaali- ja terveyspalvelukontaktien ja pysyvien asumisratkaisujen järjestämisen näkökulmasta.

Kohtaamiemme nuorten asunnottomuus on usein pitkittynyt ja heidän asunnottomuutensa pitkittymisen myötä myös heidän ongelmansa ovat monimutkaistuneet. Näiden haasteiden selvittäminen edellyttää laaja-alaista osaamista sekä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Nuorten asioita olemme hoitaneet yhteistyössä sekä nuorten itsensä, että sosiaali- ja terveyspalveluissa toimivien ammattilaisten kanssa, ja monen omassa työssään asunnottomia nuoria kohtaavan järjestö- ja kolmannen sektorin toimijan kanssa. Nuorten asioiden hoitamiseen liittyvää verkostoyhteistyötä terveys- ja hyvinvointikeskusten eli julkisen sektorin sosiaali- ja terveyspalveluissa toimivien tahojen kanssa meillä on kevään ja kesän aikana 278 kertaa ja järjestötoimijoiden kanssa 312 kertaa (Taulukko 16). Tämä laaja-alainen yhteistyö näyttäytynyt oman monialaisen ja jalkautuvan työskentelyotteemme ohella asunnottomien nuorten auttamistyössä ehdottaman tärkeänä. Merkille pantavaa on myös, että sosiaali- terveys- ja päihdepalveluissa olemme kohdanneet paljon yksittäisiä työntekijöitä, joilla on ollut halua ja kykyä joustaa asunnottomien nuorten kohtaamisessa ja asioiden hoitamisessa.

Nuorten asioiden hoitoon liittyvää työtä ja tilastoituja toimenpiteitä meillä on ollut tammi-elokuun aikana nuorten kanssa työskentelyssä yhteensä 1638. Toimenpiteillä viittaamme raportissamme nuorten tilanteisiin liittyvään konsultaatio- ja selvitystyöhön (32 %), nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin ja heille antamaamme psykososiaalista tukeen (25 %), nuorille annettuun yleiseen ohjaukseen ja neuvontaan (17 %) sekä nuorten kanssa työskentelyyn liittyvään eri palveluihin kohdistuviin palveluohjauksiin ja saattoihin (22 %). (Taulukko 6.) Näistä toimenpiteistä erityisesti konsultaatioiden ja selvitystyön määrä korostui hanketyön alussa. Lisäksi nuorilla on ollut paljon tarvetta keskusteluihin ja psykososiaaliseen tukeen, jota olemme antaneet heille lähes jokaisella tapaamisella ja palveluohjausten ja saattojen yhteydessä.

Psykososiaalisen tuen lisäksi nuorilla on ollut paljon tarvetta eri palvelujen piiriin suuntautuviin palveluohjauksiin ja saattoihin: Nuoria olemme palveluohjanneet ja saattaneet asumis-, terveys-, ja päihde-, sekä sosiaalipalvelujen, että myös muiden palvelujen (matalankynnyksen järjestötoiminta, poliisin lupapalvelut) piiriin yhteensä 360 kertaa. Kohtaamillamme asunnottomille nuorilla on ollut tarve keskimäärin 1,9 palveluohjaukseen tavattua nuorta kohden. Aineisto todentaa siten kohderyhmänämme olevien nuorten olevan paljon palveluja tarvitsevia nuoria.

Asumispalveluihin liittyviä palveluohjauksia ja saattoja oli 114. Asumispalveluiden osalta vahvana palveluohjauksen tarpeena korostui tuetun asumisen tarpeen arvioihin ja hätämajoitukseen ohjaaminen. Jalkautuvassa työssä kohtaamistamme asunnottomista tai asunnottomuusuhan alla olevista nuorista lähes neljäsosa (22 %) ei tapaamishetkellä ollut tuetun asumisen jonossa. (Taulukko 10.) Siten vaikka pääasiallisena tavoitteenamme on ollut ohjata nuoria pois tuetun asumisen jonoista, tuetun asumisen jonoihin ohjaaminen on samaan aikaan korostunut työssämme. Ohjausten suurta määrää havainnollistaa se, että olemme hanketyössä 8 kuukauden aikana ohjanneet nuoria tuetun asumisen arvioihin määrän, joka vastaa 32% kaikkien järjestötoimijoiden ohjauksista tuetun asumisen arvioon vuonna 2020.

Hanketyömme aikana nuorista 41 sai asunnon. Heistä 22 muutti tuettuun asumisen ja 19 sai asunnon muuta kautta. (Taulukko 11.) Nuorten asuntojen saamisessa olemme olleet mukana muun muassa tavoittamalla tuetun asumisen jonoista kateissa olleita nuoria, käymällä heidän kanssaan tutustumassa asumispalveluihin ja auttamalla heitä asuntohakemusten tekemisessä ja muutoissa. Tuettuun asumiseen liittyen koemme velvollisuudeksemme tuoda esiin, että sekä oma työmme että asunnottomien nuorten muuttaminen tuetun asumisen palveluihin voi olla turhaa, jos nuoret eivät saa asumisyksiköissä heidän tarvitsemaansa kokonaisvaltaista tukea asumiseensa. Vuonna 2020 tuetun asumisen yksiköistä uusinta asunnottomaksi jäi 76 henkilöä, joka vastaa noin 10 % koko Helsingin kaupungin palveluntuottajilta ostamasta tuetun asumisen kapasiteetista. Tämän vuoksi aikaisemmissa asunnottomuusohjelmissa vahvasti esillä ollutta asumissosiaalisen työn kehittämistä tuetun asumisen palveluissa tulisi edelleen jatkaa. (Ks. Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelma 2016-2019.)

Nuorten erityisyys ja tuen tarpeet olisi hyvä ottaa huomioon asumispalvelujen suunnittelussa. Esimerkiksi pienille asumisyksiköille, kuten myös väliaikaiselle tilapäismajoitukselle, jossa nuoret voisivat turvallisesti ja tukea saaden odottaa pysyvää asumisratkaisua, vaikuttaisi olevan tarvetta. Väliaikaisena ratkaisuna toimivan ja tukea tarjoavan tilapäismajoituksen hyvänä puolena olisi myös sen myötä avautuvat mahdollisuudet tavoittaa nuoret ja ohjata heitä eteenpäin nykyistä paremmin. Nykyinen nuorten piiloasunnottomuutta lisäävä palvelujärjestelmä, jossa tilapäisasumisen ratkaisuja ei ole tarpeeksi, mahdollistaa asunnottomien nuorten katoamisen pitkiksi ajoiksi sekä tilastoista että palveluista, jolloin heidän asunnottomuutensa pitkittyä, heidän asunnottomuuteensa liittyvät ongelmat monimutkaistuvat ja heitä on yhä vaikeampi auttaa.

Myös vankitaustaisten asunnottomien nuorten määrä tulee kasvamaan lyhytaikais- ja sakko vankien määrien noustessa. Määrien kasvaessa asiointia helpottaisi, mikäli rikostaustaisten nuorten kaikkien asioiden hoito olisi kohdennettu sosiaalitoimessa tietyille työntekijöille. Tämä helpottaisi yhteydenpitoa rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaalityön välillä sekä nopeuttaisi mahdollisesti asiakkaan kiinnittymistä palveluihin. Yhteistyöskentely voitaisiin aloittaa jo nuoren ollessa rikosseuraamuslaitoksen asiakkuudessa. Näin voitaisiin ennaltaehkäistä nuoren tippumista palveluiden väliin rikosseuraamuslaitoksen asiakkuuden päättyessä ja heidän asunnottomuutensa pitkittymistä.

Terveystuella liittyviä toimenpiteitä, palveluohjauksia ja saattoja oli yhteensä 88 kertaa (Taulukko 12). Näissä ohjauksissa korostui terveysneuvonnan antaminen, psykiatristen ja somaattisen perusterveydenhuollon palveluihin ohjaaminen ja saatto. Nuoren saattaminen ja ohjaaminen terveys- ja päihdepalveluihin on pitkä prosessi. Luottamuksen rakentaminen ja hoitosuhteen syntyminen vievät aikaa. Asunnottomilla nuorilla sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve hanketyössä tekemiemme havaintojen perusteella suuri. Jalkautuvat ja matalan kynnyksen palvelut ovat tärkeässä roolissa hoidon tarpeen arvioimisessa ja hoitoon ohjaamisessa. On myös tärkeää ohjata asunnottomia terveydenhuollon peruspalveluihin, jotta he eivät kuormittaisi päivystyksellisiä palveluja. Perusterveydenhuollon palveluiden tulisi siten olla avainasemassa hoitosuhteen alkamisessa ja jatkumisessa ja niiden tulisi olla kaikkien asunnottomien tavoitettavissa.

Päihdepalveluihin ohjasimme ja saatoimme asunnottomia nuoria yhteensä 66 kertaa (Taulukko 13). Näissä ohjauksissa korostuivat päihdepoliklinikalle ja matalan kynnyksen päihdepalveluihin ohjaaminen. Päihdepalveluihin ohjauksen määrä on suuri ja tarvetta päihdepalveluihin asunnottomilla nuorilla on runsaasti. Kun nuori osoittaa halua päästä päihdepalvelujen piiriin, prosessi pitäisi tehdä mahdollisimman helpoksi ja joustavaksi ja hoitoon pitäisi päästä nopeasti. Tällä hetkellä nuoret joutuvat odottamaan

esimerkiksi vieroitushoitoon pääsemistä noin kolme viikkoa. Nuorten psyykkiset voimavarat huomioon ottaen tämä on liian pitkä aika odottaa hoitoon pääsyä. Lisäksi päihdepalveluissa olisi tärkeää huomioida nuorten erityisyys asiakasryhmänä. Nuorille kohdennettuja päihdepalveluja ja esimerkiksi oman nuorille suunnatun päihdehuollon asumisyksikön perustamista olisi hyvä pohtia tulevaisuudessa. Myös paljon päihteitä käyttävien nuorten keskuuteen jalkautuville päihdepalveluille vaikuttaisi olevan tarvetta.

Nuorten sosiaalityöhön ohjasimme asunnottomia nuoria yhteensä 27 kertaa ja lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöhön 2 kertaa (Taulukko 14). Omassa työssämme lähtökohtana on saattaa nuori sosiaalityön ja palveluiden piiriin, mikäli nuori kokee tarvitsevansa ja hyötyvänsä sosiaalityön kontaktista, eikä hänellä ole sellaista entuudestaan ollut. Työskentelemme siis niin sanotusti nuorten sosiaalityön tai jälkihuollon suuntaan aina, kun se on nuoren toiveen mukaista. Parhaimmillaan olemme onnistuneet luomaan nuorten omien työntekijöiden kanssa yhteisasiakkuuksia ja hoitaneet nuorten asioita yhdessä. Tällaista yhteistyöasiakkuuksiin liittyvää konkreettista yhteistyötä olemme tehneet kevään ja kesän aikana nuorten sosiaalityön ja jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa 30 kertaa. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtyyn yhteistyöhön sisältyy lukuisia selvitystä ja konsultaatiota edellyttäneitä tilanteita sekä enenevässä määrin vastavuoroisia yhteydenottoja sen jälkeen, kun työmme on ajan myötä tullut nuorten sosiaalipalveluissa tutuksi.

Hanketyöstä keräämiemme tilastojen ja asunnottomien nuorten kanssa työskentelyssä tekemiemme havaintojen valossa on selvää, että tällaiselle nuorten tilanteita koordinoivalle jalkautuvalle ja monialaiselle työskentelymuodolle on tarvetta ja, että sosiaali-, päihde- ja terveysasioiden osaaminen on mahdollista yhdistää nuorten asunnottomien kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Arviomme mukaan monialainen jalkautuva työ asunnottomien nuorten keskuuteen ja heidän tarpeistaan lähtevä työskentelytapa vähentää sekä sosiaali- että terveyspalveluiden käyttöön liittyvää häiriökysyntää ja peruspalveluissa toimivien työntekijöiden työkuormitusta. Osalle sosiaali- ja terveyspalvelusektorilla toimijoista asunnottomuuden kohtaaminen voi myös olla vaikeaa, jonka vuoksi asunnottomien nuorten auttamiseksi tarvitaan yhteisiä monialaisia toimintamalleja ja palvelupolkuja sekä asunnottomuuteen liittyvää laaja-alaista koulutusta.

Lopuksi haluamme painottaa, että asunnottomana ollessaan nuorten resurssit heidän oman elämäntilanteensa hoitamiseen ovat rajalliset ja perustarpeiden tyydyttäminen nousee usein etusijalle: Mistä saa ruokaa ja seuraavan yöpaikan. Myös päihteiden hankkiminen on päihderiippuvaisilla nuorilla prioriteettilistan kärjessä. Usein asunnottomalla ei myöskään ole niin sanottua ”normaalaa” arkirytmää, jolloin tiukan aikataulun puitteissa tapaamisiin saapuminen on hankalaa. Tämä ei ole merkki nuoren motivaation puuttumisesta, vaan elämänhallinnan haasteista. Yksittäisten ammattilaisten tarjoaman joustavan tuen lisäksi koko sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää tulisi kehittää samaan suuntaan, jotta asunnoton nuori saisi jatkossa aidosti tarvitsemansa perus- ja erityistason sote-palvelut *”sujuvasti, oikea-aikaisesti ja palvelujen jatkuvuus turvaten”* tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus toimintamalliin kirjattuja tavoitteita mukailleen (Innokylä 2020). Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta tämä edellyttää tulevaisuudessa asunnottomien nuorten monialaista kohtaamista heidän omassa elinympäristössään, kiinnipitävää työtä sekä hitaasti etenevää, luottamuksen varaan rakentuvaa suhdetyötä nuorten omat voimavarat ja asunnottomuuden tuomat haasteet tunnistaen.

Lähteet:

Aalto, Mauri 2007. Päihdehäiriö ja samanaikainen muu mielenterveyden häiriö - kaksoisdiagnoosin hoidollinen haaste. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 123 (11): 1293–8. Saatavilla osoitteessa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo96517>. Luettu 8.7.2021.

Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus 2021. Asunnottomat 2020. Saatavilla osoitteessa: [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020\(59753\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020(59753)). Luettu 10.8.2021.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019. Saatavilla osoitteessa <https://asuntoensin.fi/ohjelma/historia/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/> Luettu 25.10.2021.

Asunto ensin 2018. Asunto ensin –malli. Saatavilla osoitteessa: <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>. Luettu 16.9.2021.

Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Granfelt, Riitta & Turunen Saija 2021: Naisten asumispoluilta kerrottua asukkaiden ja ammattilaisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä. Y-Säätiö. Helsinki 2021. Saatavilla osoitteessa <https://documentcloud.adobe.com/link/review?uri=urn:aaid:scds:US:d483718d-e68e-4f46-b12f-7de20c75ed66#pageNum=54> Luettu 18.10.2021.

Innokylä 2020. Helsinki: Tulevaisuuden soite-keskus. Saatavilla osoitteessa: <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/helsinki-tulevaisuuden-soite-keskus/toimintamallit> Luettu 26.10.2021.

Josefsson, Anna-Maija 2007. Nuoret toisten nurkissa. Teoksessa Asunnottomuuskirja – Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen, 79–100. SOCCA:n ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 13.

Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) 2002: Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Korkeila, Katariina & Törmä, Maija 2010. Psykkisesti traumatisoitunut potilas yleislääkärin vastaanotolla - diagnosoit, tue ja seuraa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Numero 22. Saatavilla osoitteessa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo99181> Luettu 14.6.2021

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2012). Vailla vakituista asuntoa. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. Kaupunkitutkimus TA Oy. Saatavilla osoitteessa: http://www.kaupunkitutkimusta.fi/wp-content/uploads/2013/12/Vailla_vakinaista_asuntoa_Liikkuvuus_asunnottomuuden_ja_asuntokannan_va%CC%88lilla%CC%88.pdf Luettu 15.9.2021

Mäki, Jenni 2019: Raportti nuorten asunnottomuusilmiötä kartoittavasta kyselystä. https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/12/Nuorten-asunnottomuus-kunnissa-2019_Raportti-Webropolkyselyn-tuloksista.pdf Luettu 18.10.2021

Netlääkäri 2019. Akuutin psykoosin voivat laukaista päihteet tai trauma. Bonnier Business Forum Oy. Saatavilla osoitteessa: <https://www.netlaakari.fi/mieli/mielenterveys/artikkelit/akuutin-psykoosin-voivat-laukaista-paihteet-tai-trauma/>. Luettu 14.6.2021.

Ohisalo, Maria 2017. Murusia hyvinvointivaltion pohjalla. Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus. Tampere: Juvenes Print, Suomen 57 yliopistopaino Oy. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2517-6/urn_isbn_978-952-61-2517-6 Luettu 15.9.2021.

- Punainen Risti 2021. Nuorten turvatalot ovat auki vuorokauden ympäri. Saatavilla osoitteessa: <https://www.punainenristi.fi/tyomme/nuortenturvatalot/yhteystiedot/>. Luettu 15.9.2021.
- Saari, Juho 2015. Huono-osaiset: elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Salasuo, Mikko 2005: Huumeaallot sukupolvi-ilmiönä. Artikkelit Alkoholi- ja huumeetutkimuksen vuosikirjassa. Tammi 2005. Alkoholi- ja huumeetutkijain seura r.y. Karisto.
- Sininauhasäätiö n.d. Nuoli – Nuorten kohtaamis- ja tukipiste. Saatavilla osoitteessa: <https://www.sininauhasaatio.fi/toimintamme/nuoli/>. Luettu 15.9.2021.
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Luettu 7.10.2021.
- Stenius-Ayoade, Agnes 2019. Housing, health and service use of homeless in Helsinki, Finland. Academic dissertation. Faculty of Medicine of the University of Helsinki. Available: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301731/HOUSINGH.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Read 30.9.2021.
- Suokas-Cunliffe, Anne & Van Der Hart, Onno 2006. Dissosiaatiohäiriö; Varhaisen, jatkuvan traumatisoitumisen pitkäaikaisseuramus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Numero 16. Saatavilla osoitteessa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo95941>. Luettu 14.6.2021.
- Suomen Hammaslääkäriliitto 2013. Huumeet ja suunterveys. Saatavilla osoitteessa: <https://www.hammaslaakariliitto.fi/fi/suunterveys/yleistietoa-suunterveydesta/tupakka-alkoholi-ja-suu/huumeet-ja-suu#.YObP0UkzY2w>. Luettu 8.7.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Sukupuolen moninaisuus. Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>. Luettu 8.10.2021.
- Traumaperäinen stressihäiriö 2020. Käypä hoito –suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Psykiatriayhdistys ry:n ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Saatavilla osoitteessa: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50080#K1>. Luettu 14.6.2021.